

*TALLINNA ÜLIKOOLI KEHAKULTUURITEADUSKOND, SPORDISOTSIOLOOGIA
LABOR*

**SPORDI JA LIIKUMISHARRASTUSE EDENDAMISE NING
SPORTIMISVÕIMALUSTE ARENDAMISE SUUNAD TALLINNAS**

(Uuringu aruanne)

**Projekti ülikoolipoolne juht/
koordinaator: Joe Noormets**

**Projekti täitjad: Kalju Paju
Mait Arvisto
Eduard Pukkonen
(geoinfo)**

Tallinn 2007

SISUKORD

SISSEJUHATUS	3
1. SPORDI JA LIIKUMISHARRASTUSE PLANEERIMISE	
TEOREETILINE RAAMISTIK	5
1.1 Liikumisharrastust mõjutavad tegurid ja normatiivid	5
1.2 Planeerimise poliitilised ja juhtimisaspektid	6
1.3 Linnaruumi tähendus ja toimimine	7
1.4 Sportimis- ja liikumisharrastuse koht, ruum ja erinevad vormid	9
1.5 Keskuskohtade teooria ja lähiliikumispaidad	15
2. TALLINNA SPORDI JA LIIKUMISHARRASTUSE ARENG	20
2.1 Tallinn – pealinn, turismilinn ja rahvusvaheline ärikeskus	21
2.2 Tallinlaste liikumisharrastuse iseloomustus	22
2.2.1 Spordiharrastuse struktuur	22
2.2.2 Liikumisharrastuse sagedus	26
2.3 Tallinna spordirajatistega varustatus	28
2.3.1 Varustatus spordisaalidega	30
2.3.2 Varustatus ujulatega	31
2.3.3 Varustatus staadionide ja palliplatsidega	32
2.3.4 Spordirajatiste kasutusprobleemid ja kulud	33
2.4 Tallinna rohealad ja orienteerumismaastikud	36
2.4.1 Tallinna orienteerumismaastike analüüs	39
2.5 Rattasõidu tingimused Tallinnas	44
2.5.1 Tallinna rattateede peamised puudused nende kasutajate hinnangul	46
2.5.2 Jalgratturite küsitlemisel esile toodud valupunktid Tallinna sõidutingimustes	47
2.5.3 Jalgrattateede tehnilised probleemid	49
2.6 Elanikkonna nägemus Tallinna spordirajatistega varustatusest ja arendamissuundadest	50
2.6.1 Spordirajatised, mida linlaste meelest oleks vaja nende kodu läheduses	51
2.6.2 Hinnang sportimistingimustele ja baaside kasutamise hinnale	53
2.6.3 Tallinlaste hinnangud sportimist takistavatele teguritele	54
3. UURIMUSE PEAMISED TULEMUSED JA ARUTELU	56
4. SOOVITUSED	60
KIRJANDUS	63
LISAD	65

SISSEJUHATUS

Sportimise levik eeldab kaasaegseid spordiehitisi ja -paiku ning seda adekvaatselt elanike vajadustele. Paljud inimestest jäävad võlgu vastuse küsimusele: “Kus on sinu sportimispaik?”.

Viimastel aastatel on renoveeritud ja rajatud kümneid spordiehitisi, väljakuid jms., kavandatakse uusi. Selles on osalenud linn ja võrreldes varasemaga on ärisektor tõstnud oma osa spordipaikade rajamisel. Vastvalminud ja uuenenud rajatised on enamjagu leidnud efektiivset kasutamist ja välja tõrjunud aegunud spordibaase. Pidevalt tõusev elustandard nõuab sportimistingimuste ajakohastamist. Tänapäevaks on kogu Euroopas sportimistingimuste arendamisel esile kerkinud kaks võrdväärset suunda. Esimene neist on siserajatiste tähtsuse suurenemine. Ka tunduvalt soojema kliimaga Inglismaal on fikseeritud (C. Gratton, P. Taylor, 2001) kindel tendents spordi- ja liikumisharrastuse osakaalu nihkest sisebaaside osakaalu suurenemise poole. Meie oludes seda enam.

Sportimispaik peab vastama elanike erinevate gruppide sportimisvormi (spordialade) eelistusele, sobituma töö- ja elurežiimi, olema turvaline, keskkonda säästev ja sotsiaalselt vastuvõetav ning vastama tänapäevasele elustandardile (kujunduse, hügieeni, tehnilise varustatuse, lisateenuste jms. poolest), kusjuures rahvusvaheline tippспорт esitab teatavasti kõrgendatud spetsiifilisi nõudeid. Laiemalt kasutatavad sportimispaigad peavad olema logistiliselt mugavalt külastatavad - asuma elupaikade lähedal või olema hästi ligipääsetavad.

Välialade (outdoor) all mõistetakse lisaks klassikalistele spordialadele ka nende erinevaid harrastusvorme ja rekreatiivseid tegevusi. Linnaruumis loovad neile tegevustele võimaluse linna ja selle ümbruse rohealad, nende ja elamukvartalite vahelised ühendused, liikumisrajad, suusarajad, laskumiskohtad, loodusliikumise ja matkarajad, orienteerumismaastikud, ratsutamiskohad, veesportikeskused, kergsõiduteed ning erinevad mänguväljakud.

Töös uuritavateks teemadeks on spordiharrastuse struktuur, sportimissagedus, sportimist takistavad tegurid ühiskonnas tervikuna ja spordiorganisatsioonis. Analüüsitakse ka Tallinna spordirajatiste - looduslike ja tehisarajatiste - kui spordisüsteemi võtmekomponentide olukorda, hinnatakse nende vastavust spordiharrastuse struktuurile ja

linlaste vajadustele ning käsitletakse spordirajatiste võrgustiku väljakujundamise põhimõtteid linnageograafia ja lähiliikumispaijade teooria seisukohtadest lähtuvalt.

Uurimuse käigus täpsustati Tallinna spordirajatiste nimekirja, mis siiski täiuslikuks ei kujunenud ja ilmselt küllalt kiirelt muutuva (rajatakse uusi objekte, vanad kaovad, muutuvad funktsioonid) protsessi tõttu ei kujunegi. Võrreldes varasemate uuringutega toodi uute kuid oluliste teemadena töösse jalgratta kasutamise ja rohealade probleemid. Koostati spordirajatiste ja rohealade (orienteerumismaastikud) geoinfo, mis seostati Tallinna üldisemate arengutendentsidega.

Uurimus peaks andma põhimõttelise vastuse küsimusele, milliste spordialadega linnas tegeldakse, milliseid spordirajatisi soovivad linnakodanikud? Milline on linna üldine varustatus spordirajatiste ja milline on nende kättesaadavus eri linnaosade lõikes? Kuhu oleks vaja ehitada uusi baase ja milliseid? Samuti on püütud näidata, millised on probleemid seoses avaliku sportimis- ja liikumisruumi kasutamisega ja formuleerida kontseptuaalseid seisukohti spordirajatiste võrgu ja avaliku ruumi edasiarendamiseks ja vastavate prioriteetide määratlemiseks.

1. SPORDI JA LIIKUMISHARRASTUSE PLANEERIMISE TEOREETILINE RAAMISTIK

1.1 Liikumisharrastust mõjutavad tegurid ja normatiivid

Spordi- ja liikumisharrastust mõjutavad erinevad isiksuslikud ja ühiskondlikud tegurid, mis algavad kõige üldisemast ühiskondlikust hoiakust ja füüsilisest keskkonnast ning lõpevad liikumisharrastuse subjektiivsete põhjustega. Füüsiline keskkond moodustub geograafilisest asendist, ilmastikust, asustustihedusest ja spordirajatistest. Elanike liikumisaktiivsust mõjutavate tegurite teine kiht koosneb vabast ajast ja materiaaletest võimalustest, millele liitub spetsiifiline spordi- ning liikumiskultuuri puutuv - organisatsioon, kasvatus, informatsioon ja üldine haridus- ning kultuuritase. Edasi tulevad vanus, sugu, elukutse jms ning isiksuslikud tunnused - maailmavaade, väärtushinnangud ja vajadused. Need tegurid on spordi planeerimisel arvesse võetavad ning eri viisil ja erineva ressursikuluga mõjutatavad ning edendatavad.

Piisavaks tervise ja töövõime säilitamiseks on välja töötatud mitmeid normatiive. USA ekspertrühmade Physical Activity and Health 1996, NIH (National Institute of Health 1996) WHO ja FISM 1995, ACSM ja CDC (Center of Disease Control 1996), samuti Euroopa spetsialistide poolt (European Heart Network: Physical activity and Cardiovascular Disease Prevention in The European Union, 1999) pakutud liikumisharjumid.

Ülaltoetatud spetsialistide poolt väljatöötatud normide järgi on tervise ja teovõime säilitamiseks vaja mitmeid päevi nädalas harjutada küllalt suure, väsitava koormusega vähemalt 30 minutit ühe või mitme korraga. See poole tunnine kehaline koormus võib koosneda erinevatest tegevustest (ka mitte sportlikest) nagu trepist üles minekust, aiatööst, lume koristamisest, tantsimisest ning tööl käimisest jala või jalgrattaga.

Loomulikult võib kehalise koormuse saamiseks tegelda ka erinevate spordialadega (ujumine, jalgratas, suusatamine, tennis jne). Normaalsele täiskasvanule piisab igapäevase vajaliku koormuse saamiseks kolme kilomeetri pikkusest jalgsimatkast Kuna nende hulk, kes saavad füsioloogiliselt vajaliku koormuse füüsilise töö ja olmeaskestustega väheneb, eeldab tänapäevane elustandard ja elustiil üha rohkem liikumisharrastuse ning spordi abi, seda nii füüsilise jätkusuutlikkuse kui ka heaoluühiskonna elustiili kontekstis. Seega tänapäevase heaolu saavutamine sõltub sportimistingimuste olemasolust iga elaniku jaoks.

1.2 Planeerimise poliitilised ja juhtimisaspektid

Avaliku sektori juhtimise paradigmas on toimumas muutused. Peamisteks eesmärkideks on saanud tagada süsteemi toimimise tõhusus ja tulemuslikkus. Heaoluriigi põhimõtetele on mindud üle managerliku tegevuse põhimõtetele. Soomes leiti juba 1992.aastal, et riigi loodud mehhanismid, mis pidid lisama inimestele võrdõiguslikkust ja võrdseid võimalusi, on osaliselt valmistanud pettumuse ning kujunenud ressursse raiskavalt kasutavaks ja düsfunktsionaalseks. (Ryynänen 1992:16).

Kui seadustel ja ideoloogial tugineva valitsemiskultuuri puhul võeti aluseks elanike võrdõiguslikkus, siis juhtimiskeskuses valitsemiskultuuris pööratakse pearõhk tegevuse tulemuslikkusele, mille puhul elanike võrdõiguslikkusele ei pöörata enam samaväärset rõhku kui varem. Managerliku avaliku juhtimise peamine põhimõte on ressursside kokkuhoidlik, ökonoomne kasutamine (K. Suomi 2000: 19-21). Selles sisaldub ka avaliku sektori organisatsioonide omavaheline võistlemine, kulutuste optimeerimine ja töö hindamiskriteeriumide arendamine.

Nagu riigijuhtimises on suuresti hakatud rõhutama loovust ja vajadustele vastavust, näitavad ka omavalitsused üles loovust organisatsiooni kujundamisel, samuti lähtutakse planeerimisel üha rohkem elanikkonna vajadustest ja turusituatsioonist ehk ka teiste sektorite tegevusest. Omavalitsused saavad tegevust planeerida ja organiseerida ka riigist ratsionaalsemalt, kohalikele oludele vastavalt. Samas on ka teada, et kõikidele elanikerühmadele on sportimine- ja liikumisharrastus, eriti spordibaaside kasutamine, võimalik vaid avaliku sektori (kus on ka riigipoolne panus) toel. Meie naaberriigis põhjendatakse liikumisharrastusele tingimuste loomist, kuna seda nähakse kui põhiõigust ja selleks võimaluste loomist kui põhiteenust (K. Suomi 2000: 19-20). Omavalitsustel on kohustus pakkuda kõigile elanikerühmadele sportimis- ja liikumispaiku. Võistlus- ja tippsporti põhiteenusena ei käsitleta ja selle arendamine ei ole otseselt ka omavalitsuste ülesanne, pigem on see erasektori ja riigi huviorbiidis. Sportimistingimuste loomine ja nende kõigile soovijatele kättesaadavaks tegemise püüe Tallinna poolt osutab sellele, et spordi- ja liikumisharrastusse suhtutakse kui põhiteenustesse, kuigi spordiga seotud teenuseid ametlikult selleks ei peeta. Põhiteenusteks on meditsiiniteenused, sotsiaalhoolekanne, toimetulekuabi, päästeteenused, haridus ja tehniline teenindamine ning ehituslik tegevus. Liikumis- ja sporditeenuste käsitlemist põhiteenusena õigustab nende kui

tervist tugevdavate, enesearendamise vahendite esiletoomine. Mõneti asendab liikumisharrastus ka meditsiiniteenust (profülaktiline meditsiin, taastusravi) ja liikumisharrastus on üldjuhul ka palju odavam kui raviteenuse osutamine.

Sporti võib vaadelda ka kui mängu ja meelelahutust, hobi, mistõttu seda saab pidada heaoluteenuseks. Kui lähtuda sellest, et avaliku sektori jaoks on prioriteetsed tervishoid ja sotsiaalabi ning rahva tervise ja elujõu tugevdamine, peaks eelkõige kosutav (rekreatiivne) liikumisharrastus olema kõigile kättesaadav. Kuigi võistlus- ja tippspordi põhiteenuseks lugemine ei ole põhjendatud, tuleb laste ja noorte võistlussporti näha osana üldisest tervist ja isiksust tugevdavast liikumisharrastusest ning pidada ka selle arendamist prioriteediks.

1.3 Linnaruumi tähendus ja toimimine

Linnaruum on midagi enam kui ainult mahuti, kus inimesed ja asjad paiknevad. See on keeruline kooslus looduslikust ja tehiskeskkonnast ning kui keskkonnast, kus toimub ühiskondlik (sotsiaalne) tegevus. Linnaruumis on eristatavad kolm osa: konkreetne materiaalne, mentaalne ja sotsiaalne ruum.

Konkreetne ruum on linna füüsiline keskkond, kus inimtegevus aset leiab. Materiaalne linnaruum on asi, mida iseloomustavad selle konkreetne asendilik olemus, eraldatus, suurus, ligipääs või suhteline asend (Harvey 1973). Need parameetrid kujundavad ka kohtade väärtuse. Sotsiaalse tähenduse annavad linnaruumile inimsuhted äris, spordis, kultuuris, meelelahutuses jms.

Lisaks füüsilisele ruumile loovad inimesed linnast oma mentaalse kaardi-ettekujutuse, liites füüsilisele ruumile oma kujutlused, mis nad on meeldivate või ebameeldivate kogemustega linnast saanud. Mentaalne ruum on inimese subjektiivne kujutus linnast ja selle osadest. Lefebvre'i (1991) sõnul loovad inimesed sel moel endale tähenduslikke kohti linnaruumis. Need on igaühele isiklikud, kuid paljudele siiski ühed ja samad, nii meeldivad kui ebameeldivad kohad.

Ruum piirab ja võimaldab kommunikatsiooni inimeste vahel, mis teeb sellest tähtsa teguri sotsiaalses arengus, aga ka määrab inimese igapäevase elu kvaliteedi. Heaolutunnet tekitavaks ja suhtlust soodustavaks on meeldiv harmooniline linnaruum, piiravaks ja negatiivseks osutuvad aga kohad, kus viibimine on raske või ebameeldiv halva planeerimise, sotsiaalse ohtlikkuse või lagunenenud majade ja heakorrastamatuse tõttu.

Ebakomfortsust võivad tekitada ka kaubastunud ja bürokratiseerunud linnaruum ning agressiivne liiklus.

Linnaruumis tervikuna saame eelpool toodud kolmesele jaotusele rääkida veel eraruumist ja nende vahel paiknevast linna- ehk avalikust ruumist. Viimase moodustavad erinevad kohad nagu näiteks ostu-, kultuuri- või spordikeskused ning alad nagu platsid, väljakud või pargid. Need avaliku linnaruumi staatilised osad on ruumiliste praktikate teostumise ja sotsiaalsete (sümboolsete) tähenduste vahetamise kohaks. Avalik linnaruum hõlmab vähemalt kolme aspekti: 1) materiaalsel kohta, 2) ruumilisi praktikaid ja 3) tähendusi, mida inimesed sellele kohale ja praktikatele annavad (vt Lehtovuori 2003). On selge, et mõni koht linnaruumis tundub inimestele ligitõmbavamana, teine eemaletõukavana. Linnas ei ole kohta, mida võiks määratleda kõigi elanike jaoks kesksena või ühetähenduslikuna. Kaasaegne avalik linnaruum on pigem dekontsentreeritud, olles ajas ja ruumis tükkideks lõigatud, moodustades erinevaid tarbimiskeskseid ruume (Lehtovuori 2003). Üks ja sama koht võib tähendada erinevatele inimestele kas ostu- või puhkeruumi (nt Viru keskus) ehk avalikult kasutatavatele kohtadele on erinevaid vaatenurki.

Inimene viibib suurema osa oma ajast linnaruumis, mis koosneb kodust, selle ümbrusest ja teedest-tänavatest, mis on seotud töö- või koolis käimisega ja nende ümbrusest. Igapäevase elu ja liikumisega seotud kindlate liikumisteede ning piirkondade väljakujunemine on eelkõige ratsionaalne ja tuleneb sellest, et inimene käitub sotsiaalselt, lähtudes majanduslikest kalkulatsioonidest. Neist paikadest moodustub teadmiste-kogemuste võrgustik (King & Golledge 1978). Elukoha ümbrus, elu- ja töökoha vahel asuvad teed, rohealad, väljakud, hooned muutuvad inimestele tähenduslikumaks kui muud kohad. Linnaosa, kus asub kodu, on sageli meelispaigaks linnas. Selle tänavad, kaubanduskeskused, ühiskondlikud hooned, pargid, väljakud on inimestele tuttavad, omased ja kodused. Neil viibides ja liikudes tunneb inimene end tavaliselt hästi ja turvaliselt isegi siis, kui kellegi teise eemal elava linlase või kellegi võõra meelest see nii ei ole. Seda kinnitab ka Tartus läbi viidud uuring. Kahe suuresti erineva linnaosa - Annelinna, mis kujutab endast suhteliselt uut, mugavat elurajooni kui ka Supilinna, mis on agul - elanikud hindasid oma linnaosa teistest kõrgemalt ja teisi linnaosi madalamalt.

Eelistatud linnaruum ei piirdu siiski vaid kodu ja töökohaga. Inimestel tekib lisaks kodu ja töökoha ümbrusele ka teisi piirkondlikke eelistusi. Seejuures mõjutavad valikuotsuseid ratsionaalsete kõrval ka erinevad mitteratsionaalsed põhjused nagu esteetilis-

emotsionaalsed, ajaloolised, kultuurilised jms. Nii kujunevad välja linlastele tähenduslikud, eelistatud piirkonnad erinevate tegevuste jaoks.

Kuigi puuduvad empiirilised uurimused Tallinna linnaruumi tähenduslikkusest, saab kogemustele ja ajaloolistele tuginedes rääkida eelistatutest piirkondadest linnas ning seda ka spordi- ja liikumisharrastuse seisukohast. Nimetaks siin Kadriorgu, Lauluväljakut ja Piritat, millel on ajalooline tähendus. Võrreldes Tallinna kahte randa, Stroomi ja Piritat, on viimane tänu traditsioonidele linlaste seas jätkuvalt Stroomi rannast soositum. Nõmme sai tallinlaste silmis spordi seisukohast tähenduslikuks juba eelmise sajandi esimesel poolel, kui Johannes Must sinna ujula ehitas, mida ka pealinlased meeleldi külastasid. Lisaks on Nõmme-Mustamäe piirkond olnud aastaid linna peamiseks suusakeskuseks ja seda külastatakse meeleldi ka täna. Suurele osale tallinlastest on tähenduslik ka Kadriorg kui koht, kus asub vabariigi kuulsaim staadion ning on mängitud tennist ja tegeldud muude liikumisharrastustega. Kadriorg on märkimisväärne ka kultuuriliselt ja miljööliselt ning on paljudele tallinlastele koht, kuhu tahetakse tulla ka kaugemalt. Seda tuleks spordi planeerimisel arvestada ja püüda võimalusel edasi arendada pikemate traditsioonidega sportimispaiku, millel on oma lugu, mida teatakse ja tuntakse. Loomulikult ei ole kohad muutumatu tähenduse ja väärtusega. Positiivse tähendusega koht võib omandada negatiivse tähenduse ja vastupidi või kaduda unustusse. Kohad linnas, mis lähiaastatel võivad omandada uue tähenduse, on Kopli ja Paljassaare. Siiani valdavalt negatiivselt assotsieeruvatel kohtadel on eeldusi saada uus positiivne imago.

1.4 Sportimis- ja liikumisharrastuse koht, ruum ja erinevad vormid

Võib öelda, et ruum ja koht on kaks põhikontseptsiooni, mis on tähtsad nii linnas kui spordis. Sportimis- ja liikumiskoha ja –ruumi võib teoreetiliselt piiritleda järgmiselt.

- *Sportimis- ja liikumiskoht* – objektide asetus teatud hetkel. Kohta iseloomustab kord, mille järgi objektid oma koosolemise suhetes jaotuvad selgesti eristatud paigas, mille see objekt siis ka defineerib (nt korvpalliväljak on reeglite poolt ettekirjutatud paik kindlate objektidega, mis omakorda teevad võimalikuks mingi paiga nimetamise korvpalliväljakuks). Kohas valitseb „omandi“ seadus (nt korvpalliväljaku jaoks vajalikud objektid määratleb korvpalli reeglistik). Kohta iseloomustab mõningane stabiilsus. (vt Certeau 2005: 179)

- *Sportimis- ja liikumisruum* – koht, mida praktiseeritakse. Ruumi tekitab inimeste figuratsioon teatud kohas (nt korvpalliväljak kui koht muutub (muudetakse) ruumiks niipea, kui seda kasutatakse, st kui see täidetakse spordi ja liikumisharrastusega). Koht satub nii spordi ja liikumisharrastuse konfiguratsioonide haardesse, muutudes paljudest tegevustest sõltuvaks ruumiks ning seda teisendavad järjest vahelduvast naabrusest tingitud muutused. Ruumi määratlevad operatsioonid, mida kohas paiknevate objektide kallal teostavad seda kasutavad inimesed oma aktsioonidega, andes nõnda ruumile nende eripära - koht on aga ruum *luuakse* (nt korvpalliväljakut võivad kasutada ka muid mängu, peale korvpalli, mängivad inimesed, kes võivad oma vajadustest ja eripäradest tulenevalt seda teisendada – tõmmata maha uusi jooni, liigendada väljakut erinevalt, tuues juurde teisi vahendeid jms). Ruumi ei iseloomusta, erinevalt kohast, selle „omandi“ ühetähenduslikkus ja stabiilsus. (vt Certeau 2005: 179)

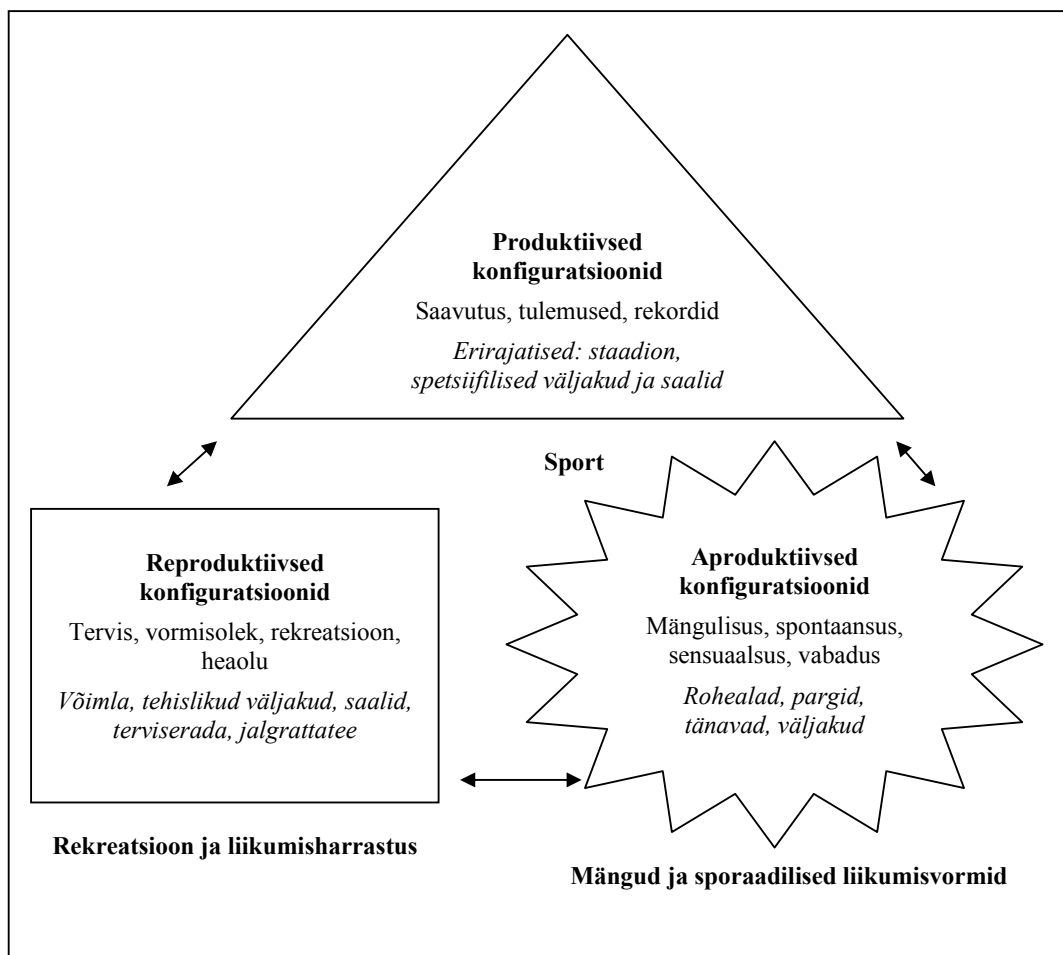
Linnaruumi kohta kirjutatu kehtib suures osas ka sportimisruumi kohta. Selle asemel, et kasutada sõna „sport“ tingimusteta või ebakriitilisel viisil, taandades selle sel moel endastmõistetavaks kontseptsiooniks, tuleks analüütilise hoiaku säilitamiseks ja spordi ja liikumisharrastuse erinevate vormide kirjeldamiseks pigem kasutada sõnu „kehakultuur“ või „liikumiskultuur“ (Eichberg 1995, 1998). Sel moel tõusevad esile ka viisid, milles ruum ja koht pörkuvad spordi ja liikumisharrastuse erinevates vormides ehk konfiguratsioonides¹ ja ümberpöörduvalt (vt joonis 1). Samuti on võimalik näidata, kuidas erinevat laadi praktikad eeldavad ja toodavad erinevaid kehasid ning mis antud projekti puhul veelgi olulisem – erinevaid kohti linnaruumis.

Sport, kui produktiivne konfiguratsioon, on spordialadel ettekirjutatud reeglite poolt allutatud täpselt peale sunnitud ruumilistele parameetritele. Rekreatsioon, liikumisharrastus, mängud ja uued, paljuski sporaadilised ja isetekkelised, liikumisvormid seda ei ole. Kui spordialade reeglid spetsifitseerivad täpsed kunstlikult loodud ruumilised ja ajalised piirangud sportlikele tegevustele (produktiivsetele konfiguratsioonidele), siis spordi ja liikumisharrastuse reproduktiivsed konfiguratsioonid ei nõua niivõrd hoolikalt määratletud ruumilist ja ajalist konteksti ega spetsiifiliste iseärasustega kohti (saale ja väljakuid) ning aproduktiivsed kehalised tegevused eeldavad pigem kohta, mida oleks

¹ Sotsioloogias (Norbert Elias) kutsutakse *figuratsiooniks* inimeste ja inimkehade vastastikuste sõltuvuste ahelat ja neist moodustuvaid suhetevõrgustikke (nt jalgpallimäng, aeroobikatreening, kullimäng). Konfiguratsioon omakorda viitab sotsiaalse ruumi, aja ja kehalisuse liigendumisele, millega liituvad ka võimusuhted.

võimalik tegevustega vabalt täita. Ehk teisisõnu, need võivad aset leida kõikjal, samas kui sport on äärmiselt lokaliseeritud ja kohaspetsiifiline praktika.

Sportimis- ja liikumiskohti peaksime käsitlema seega selliste paikadena, mida üheltpoolt osalejate käitumine muudab spordi ja liikumisharrastuse laadist lähtuvalt ja teiselt poolt, mis kirjutab ette tegevused, mida seal saab praktiseerida. Sportimiskoht vormib seega kehalisi tegevusi, samas aga pakkudes konteksti erinevatele kogemustele ja sotsiaalsetele interaktsioonidele selle sees ja väljaspool (Vertinsky 2004).



Joonis 1. Spordi ja liikumisharrastuse erinevad konfiguratsioonid (kohandatud Bale 2003, Eichberg 1995, 1998)

Sportimis- ja liikumisruumi võib kujutleda tagajärjena ehk teatud kohas praktiseeritud spordi ja liikumisharrastuse produktina, millel on lisaks veel ajaline mõõde. Sportimis- või liikumiskoht määratletakse, säilitatakse ja muudetakse spordi ja liikumisharrastuse erinevate konfiguratsioonide (mis paiknevad teatud ajas ebavõrdsel võimupositsioonil) poolt. Sellest tulenevalt võib eristada erinevad sportimis- ja liikumiskohad üksteisest

võimushete toimimise kaudu, mis loovad piirid nende kohtade ümber, tekitades nendest teatud tähendustega ruumid, milles mõned spordi ja liikumisharrastuse konfiguratsioonid on hõlbustatud, teised aga maha laidetud (nt Kadrioru staadionile on, selle tippspordi võistluste jaoks kohandatud tõttu, suhteliselt raskendatud ligipääs „tavakodanikule“, kes sooviks seal liikuda, mängida või jalutada). Sportimis- ja liikumiskohad rajatakse võimushete kaudu, mis loovad reeglid, määratlevad piirid, ning on sotsiaalsed ja ruumilised. Need tähistavad kuulumise või tõrjutuse – kes võivad teatud kohas sportida, liikuda, mängida ning keda sealt tuleb välistada – samuti ka üksiku sportimiskogemuse asukoha ja laadi (nt Tallinn avatud linnaruumis on teatud treppidel ja aladel rula ja rulluiskudega sõitmine keelatud).

Seega ei saa üksikute sportimis- ja liikumiskohtade rakendust seletada vaid statistilise sissevaatega, vaid igat kohta peab käsitlema kui avatud ja urbset sotsiaalsete suhete võrgustikku (ehk figuratsiooni), mis allub mitmesugustele mõjudele ajalisel kontekstis (Vertinsky 2004: 9).

Tinglikult võime eristada antud uurimisprojekti raames spordi ja liikumisharrastuse erinevatest konfiguratsioonidest (vt joonis 1) tulenevalt Tallinna avalikus linnaruumis järgmised sportimis- ja liikumiskohad:

- 1) Erirajatised: staadionid, spordialade spetsiifilised väljakud ja saalid;
- 2) Võimlad, tehislikud väljakud, saalid, terviserajad, jalgrattateed;
- 3) Rohealad, pargid, tänavad, väljakud.

Senistes linnakeskkonnas asetleidvate sportimise ja liikumisharrastuse uurimustes on suhteliselt arvesse võtmata jäetud just spordi ja liikumisharrastuse erinevad konfiguratsioonid ning neis jagatud tähenduste ja väärtuste sümboolne konstrueerimine, mida on aga eriti tähtis arvestada sportimis- ja liikumiskohtade planeerimisel ja rajamisel linna üldplaneeringus ja linnaosade arendamise strateegiates. On ju ilmselge, et linnaelanikud ei moodusta homogeenset massi vaid nad eristuvad üksteisest soolise, vanuselise, erivajaduste, elustiilide ja muude erisuste poolt tulenevate soovide, huvide, maitsete, võimaluste poolest, mille realiseerimine omakorda eeldab erinevaid kohti. Niisiis on linnas vaja konkreetselt mingiks spordialaks vajaliku spetsiaalse varustusega sportimispaikade kõrval vaja mitmekülgseid võimalusi pakkuvaid kohti.

Niipea kui uued sotsiaalsed grupid püüavad teistest eristuda uute kultuuriliste (s.h spordi ja liikumisharrastuse) konfiguratsioonide kaudu ja õõnestada traditsioonilisi kultuurilisi hierarhiad, eemalduvad ka uued poliitika teostamise vormid vanadest (vt Henry and

Gratton 2001). See toob kaasa ka linnahierarhiate restruktureerimise (nt „traditsioonilised“ sportimiskohad nagu staadionid ja spordihallid ei ole paljudele noorte poolt praktiseeritavatele liikumisvormidele ihaldusväärseks ja sobivaks kohaks; või näiteks elanikkonna seas populaarseks muutunud veeprotseduurid „sundisid“ ümber ehitama klassikalise „Kalevi“ spordiujula SPAks). Seega, nii nagu individid ja uued grupid püüavad ümber defineerida oma identiteeti, nii ka sportimis- ja liikumiskohad (või tegutsejate grupid neis), eelkõige deindustrialiseeritud linnades (nagu näiteks Tallinn), üritavad koha identiteeti ümber kujundada.

Siinkohal on veelkord vaja toonitada, et sport (ja institutsionaliseeritud spordialad) on üksnes teatud spetsiifilist laadi ja teatud sotsiaalsete gruppide poolt eelistatud spordi ja liikumisharrastuse vorm. Sport on arenenud tihedas seoses industrialiseerimise ja linnastumise protsessidega ning nende ajalooline esile kerkimine juhtus kokku langema liikumisvõimaluste vähenemise või puudumisega linnades. Probleemiks on siinkohal see, et institutsionaliseeritud spordialad ei ole tänapäeval enam eriliselt huvitatud teiste spordi ja liikumisharrastuse konfiguratsioonide poolt vaja minevate liikumiskohtade võimaluste arendamisest linnaruumis. Näiteks jalg- ja jalgrattateed on jäetud ainuüksi linnaplaneerijate otsustada. Siin ka üks võimalik vastuolude esilekerkimise koht – linnaelanike huvides on vajalik linnas säilitada (avalik) ruum ja spetsifitseerimata rohealad (mõistlikus kauguses elukohast, ühistranspordiga kuid eriti jalgsi ja jalgrattaga kergelt ligipääsetavad; eriti vajalikud lastele ja eakatele) erinevateks kehalisteks tegevusteks, kuid spordialade huvides on vajalik rajada treeninguteks ja võistlusteks spetsiifilisi (suletud) kohti, mis vastaksid täpselt üksikute spordialade reeglitele (vt Schulz 1995).²

Uurimused peaks looma aluse, mis aitaks sportimis- ja liikumiskohtade planeerimisel ja rajamisel liikuda „pakkumisele-orienditud“ strateegiast „nõudmisele-orienditud“ lähenemise suunas (Theeboom and Knop 2001). See peaks vähendama lahknevust pakutavate kohtade ja tegelikult eksisteerivate nõudmiste vahel. Selleks et neid lahknevusi määratleda, on vajalik dokumenteerida ja analüüsida linna elanikkonna seniseid liikumisharjumusi ja vajadusi regulaarsete uurimustega (s.h demograafilised ja sotsiaal-majanduslikud muutused, sportimis- ja liikumisharrastuse nõudmine, eksisteeriv sportimis-

² Siin põrkuvad linnaplaneerimises ka ühelt poolt liikumiseks (jalgsi, jalgrattaga) avatud ja rohealade vajadus (Tallinn soov saada roheliseks pealinnaks) ning teisalt „autostumisega“ seotud tänavate laiendamise ja parkimisalade vajadus (elurajoonides vastavalt lähiliikumispaiad ja elumajade vahelisi teid ja platse ummistavad parkivad autod).

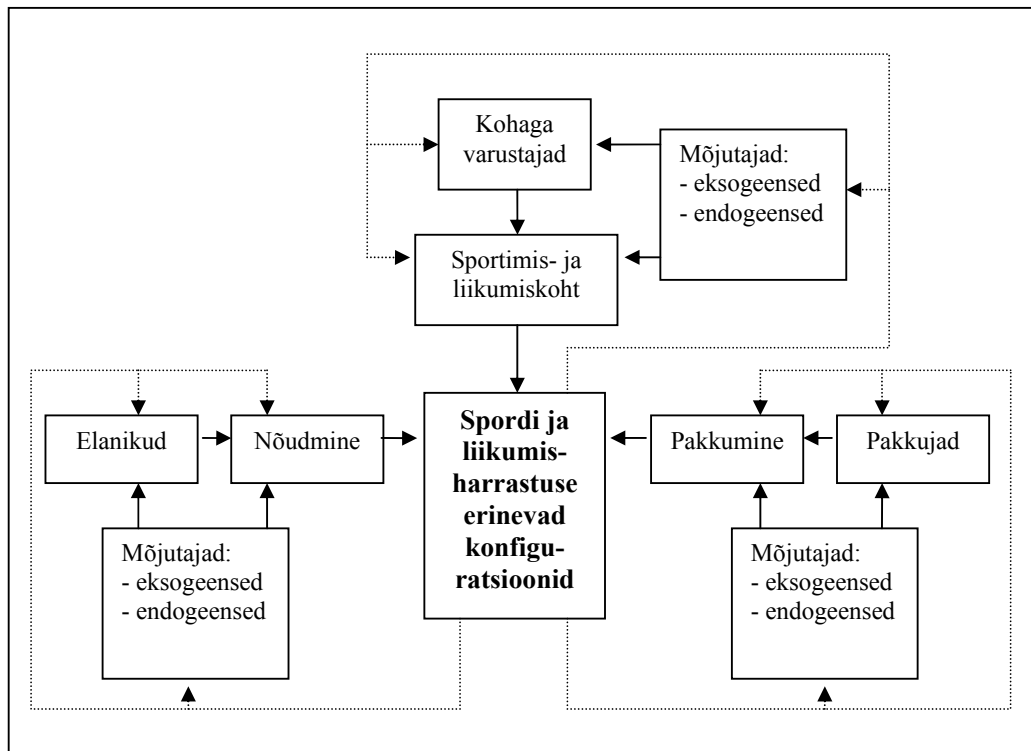
ja liikumisaktiivsus ja sportimis- ja liikumiskohtade pakkumine). Seda eesmärki püütaksegi osaliselt antud uurimisprojektiga saavutada.

Olukorras, kus erinevad kehalised tegevused võistlevad kohtade ja ressursside eest, tuleb nõudmisi sportimis- ja liikumiskohtade ja nende asukohtade järele legitimeerida planeerimise metodoloogia abil, mis toetub teooriale (spordi ja liikumisharrastuse erinevatele konfiguratsioonidele) ja empiirilise uurimise andmetele. See võimaldab linnas käsitleda:

- 1) linna kui terviku vajadusi,
- 2) üksikute elanikkonna gruppide vajadusi,
- 3) kindla linnaosa või –piirkonna vajadusi,
- 4) konkreetsete spordi ja liikumisharrastuse konfiguratsioonide vajadusi.

Spordi ja liikumisharrastuse erinevad konfiguratsioonid realiseeruvad linnas juhul, kui toimivad kolm muutujat:

- 1) inimeste või inimgruppide nõudmine vastavate spordi ja liikumisharrastuse järele,
- 2) vastavate spordi ja liikumisharrastuse pakkumine,
- 3) sportimis- ja liikumiskohad, mis vastavate spordi ja liikumisharrastuse praktiseerimiseks vajalikud (vt joonis 2).



Joonis 2. Spordi ja liikumisharrastuse erinevad konfiguratsioonid kui nõudmisest, pakkumisest ja kohast tulenevad (kohandatud Bach 1995: 187)

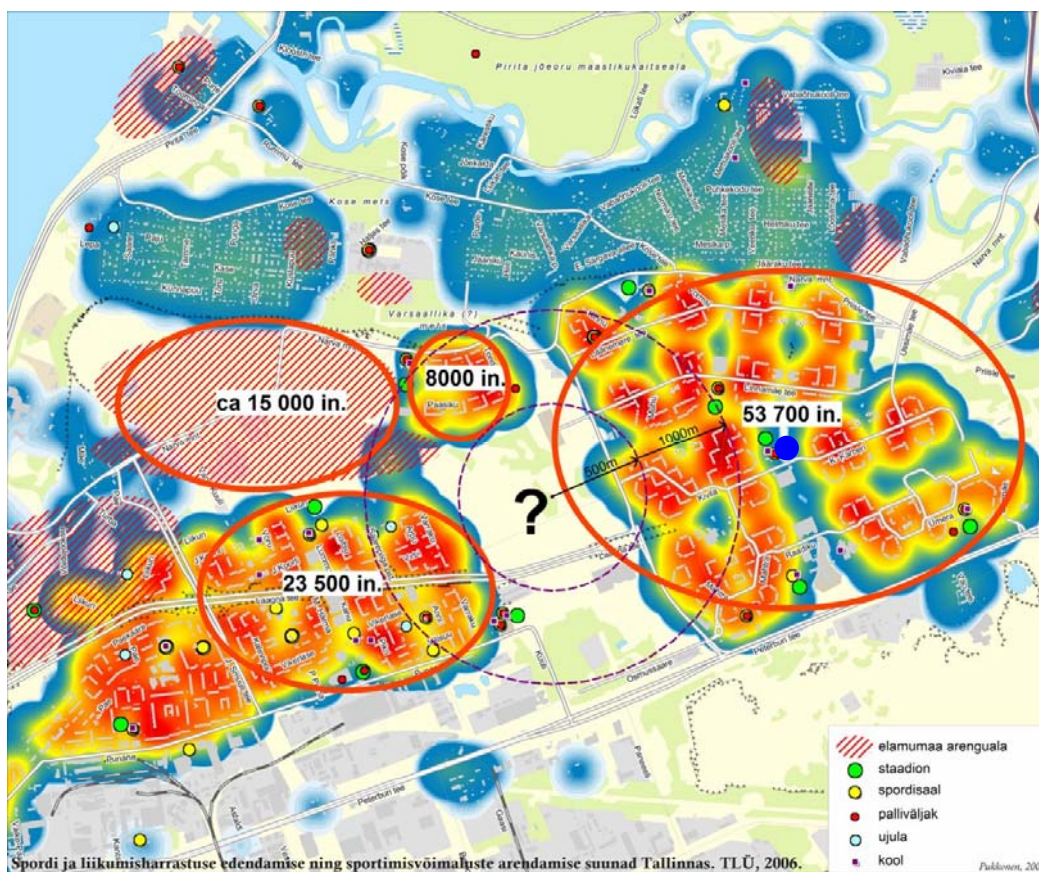
1.5 Keskuskohtade teooria ja lähiliikumispaidad

Christalleri järgi eksisteerib ühiskonnas seaduspärane ruumiline muster, mis tuleneb konkurentsist. Christalleri peamised eeldused olid, et inimene soovib osta vajalikud asjad ja teenused võimalikult kodu lähedalt, odavalt ja kiiresti. Nende kasutamine ei tohi võtta ülemääraseid ressursse ei ajas ega rahas (Christalleri 1933).

Igal tootel ja teenusel on oma ruumiline ulatus, kui kaugelt inimesed tulevad seda ostma ja nende toodete, teenuste vaheline suhe on hierarhiline. Haruldastel ja spetsiifilistel teenustel või toodetel on suur ruumiline ulatus. Väikestel, igapäevasele tarbimisele suunatud toodetel on väiksem ulatus, seega on igal teenusel oma tagamaa – suurim kaugus, kust inimesed tulevad seda teenust kasutama. Iga teenuse puhul eksisteerib piir – väikseim ala, mis on vajalik teenuse kasulikuks tootmiseks. Samuti eksisteerib piir, väikseim regioon, milles leidub küllaldaselt selle teenuse või kauba kasutajaid, et see end õigustaks. (J. Jauhiainen 2005). Ka spordirajatised peavad majanduslikult võimalikult hästi toime tulema ja nende paiknemist tuleb vaadelda hierarhiliselt erinevate keskuskohtadena, mille ümbruses on vajalikul määral vastava spordiala harrastajaid. Spordirajatisi, mille kasutajaskond on suurem ja kasutamine igapäevasem, positsioneeritakse tihedama elanike asustusega kohtadesse. Spetsiifilised ja haruldased rajatised paigutatakse võimalikult sümmeetriliselt suurema territooriumi - erinevate asumite või linnaosade - suhtes. Spordirajatisi hierarhia määrab nende kasutajate hulk. Spetsiifilisematel spordirajatistel nagu näiteks kergejõustikuhallid, ratsasportdibaasid, vehklemis-, poksi ja võimlemisaalid (sportvõimlemine), jäähallid, velodroomid jms on suurema ruumilise ulatusega kui palliplatsid, spordisaalid või liikumisrajad. Hea on, kui ka nende konkreetne asend on soodne - eraldatud, hästi ligipääsetav ja loodusse sulandatud.

Lõpuks mõned näited keskuskohtadest, mis on sobivad nii enamkasutatavate rajatiste ujulate ja spordisaalide püstitamiseks kui ka piirkonna sportimiskeskusteks kus asuvad (jäähallid, ratsasportdibaasid, tennisekeskused jms). Üks niisugune on Tondiraba, kuna tegemist on elanikkonna kõrge kontsentratsiooniga alaga (vt joonis 3). Piirkonna suurt rahvaarvu ja arengut arvestades võiks Lasnamäel välja arendada ka mitu sportimiskeskust, kus on koondatud mitmeid spordirajatisi. Uute spordirajatisi üheks asukohaks võiks olla Mustakivi asumi süda, koht kus juba asub staadion. Uue ujula ja liikumisradade asukohana

võib kaaluda ka Laagna tee, Pallasti ja Pae tänava vahele jäävat ala, kus asub kunagine karjäär, mille arendamisest rekreatiivalaks on avalikkuses ka juttu olnud. Koha läheduses on mitu kooli, millel ujulad puuduvad. Ala plussiks on selle hea ühendus Kadrioruga. Teine säärane arenev keskus, mille ümbruses on elanike kontsentratsioon kõrge ning rohkelt äripindu, aga ebapiisavalt spordirajatisi on Mustamäe Kadaka-Laki piirkond ning selles lõunasse jääv elamukvartal. (vt lisa 7)



JOONIS 3 Keskkoskoht Tondiraba Lasnamäel

Spordirajatiste planeerimiseks on mõneledele ülaltutvustatud seisukohtadele tuginedes välja töötatud lähiliikumispaiade põhimõte. Traditsiooniliselt on lähiliikumispaiad kujunenud paljuski kohalike elanike initsiatiivil (osalev planeerimine). Eriti selgelt avaldub see maapiirkondades ja väiksemates alevikes ning linnades, kus vabadel maatükkidel kujunevad kohalike elanike, tihti ka laste algatusel välja mänguväljakud, loodusliikumise-suusa- ja jooksurajad ning muud sportimispaigad. Linnades on säärase initsiatiivi võimalused piiratud, kuid ka linnades võib märgata spontaanselt väljakujunevaid laste ja ka täiskasvanute mängimis-, liikumis- ja sportimispaiku.

Mõistel lähiliikumispaiik on ka teine tähendus. Selle all mõeldakse neid sportimispaiku, mis asuvad koolide, lasteaedade ja töökohtade läheduses, kus inimesed veedavad suure osa oma ajast. Selle määratluse järgi asub lähiliikumispaiik inimese igapäevase liikumise ja tegevuse alas, seega ka tööstuse ja äripiirkondades.

Lähiliikumispaiikadeks loetakse kergemaid spordirajatisi, mis on mõeldud elanikkonna igapäevaseks sportimis- ja liikumisharrastuseks. Elupiirkondades asuvate lähiliikumispaiikade arendamisel peetakse suures osas silmas laste sotsiaalset arengut. Inimene veedab kogu väljas oldud ajast üle 80% lapsena (Soome spordi arengukava), mistõttu on kodu ümbruse turvalisus, õdusus ja tegevusvõimalused eriti olulised. Kodu ümbrus peab olema piisavalt avar, et võimaldada lapse loomuliku liikumistarbe rahuldamist.

Lähiliikumispaiikade omadusi ja suunitlust võib iseloomustada järgmiste tunnustega, need on:

- pigem mitmeotstarbelised kui ühe spordiala kesksed
- pigem vabalt kasutatavad kui asutuse tüüpi
- pigem olemasolevat vaba ruumi kui mingi spordiala reeglitest ettenähtud mõõtmeid järgivad
- pigem kerged kui ehitustehniliselt keerukad ehitised
- pigem ilma teenindava personalita kui teenindava personaliga
- pigem kõigile vanuserühmadele sobivad, perede koostegutsemist soosivad kui kindlatele vanuserühmadele mõeldud (Liikuntapaikkarakentamisen suunta 2004).

Lähiliikumispaiikadele esitatavate nõuete ja tingimuste seas on tähtis ka turvalisus, loodusesõbralikkus, esteetilisus, mugavus, kerge ligipääsetavus. Nende paikade rajamisel tuleb arvestada minimalistlikke põhimõtteid ja sulandada paigad loodusse või keskkonda. Mõõtmetelt ja varustatuselt ei pea need vastama võistlusspordi nõuetele. Lähiliikumispaiigad peaks olema põhiliselt tasuta või sümboolse tasu eest kõikidele soovijatele vabalt kasutatavad. Neis peaks olema ka seltskondliku koosviibimise ja mängimisvõimalused ning -vahendid. Lähiliikumispaiigad võiksid asuda parkmetsades, parkides, koolide ja lasteaedade territooriumidel, samuti majahoovides ja muudel selleks eraldatud aladel.

Lähiliikumispaiik ei kujuta endast mingit spordikompleksi, kus paljud rajatised koos asuvad, vaid ka üksikuid spordiobjekte, mis asuvad elamukvartalites ja nende lähedal, igapäevasel liikumisteel. Soome eeskujult lähtuvalt võiks meie tingimustes lähiliikumispaiikadena vaadelda:

- teid ja tänavaid, kus saab sõita tõuke- ja jalgrattaga ja rulluiskeudega
- jooksu- ja terviseradu
- soorituspaiiku (jooksurajad, kuulitõuke sektorid jms.)
- väiksemaid saale võimlemiseks (aeroobika jms) ja jõutreeninguks
- pallimängu väliväljakuid/liuvälju ja tenniseseinu
- skateparke
- väiksemaid platse, mis sobivad petanki, minigolfi ja muude selliste mängude jaoks
- pallimängusaale
- suusaradu
- maa-alasid loodusliikumiseks (Liikuntapaiikarakentamisen suunta 2004).

Lähiliikumispaiikade puhul peetakse paremaks rajatisi, mis ei ole asutuse tüüpi ja neis ei pea olema ka teenindavat personali. Need tingimused ei sobi hästi spordisaalidele. Soomes on see küll mõnedes piirkondades õnnestunud, võtta spordisaale pallimängu-, jõu-, aeroobika-, lauatenise jms piirkonna elanike poolt kasutusele ja neid ka ühiselt hooldatud, aga see ei ole eriti levima hakanud. Esialgu Tallinnas selliseid saale ka ei ole, mida omavalitsus saaks anda usalduse alusel spordiharrastajatele kasutada. See on mõte, mida tingimuste paranemisel võiks edasi arendada.

Kodu ümbrusest algab lapse iseseisev maailmaavastamine. Esimene koht, kus laps mängimas ja liikumas käima hakkab, on koduõu. Järgmised kohad, kuhu omapead või koos eakaaslastega mängima minnakse, on naaberhoovid, mis asuvad kodu vahetus läheduses. Lapse kasvades liikumisala, milles ta päeva jooksul tegutseb, laieneb ja võib väiksemates kohtades õige pea haarata kogu asustatud punkti ning lapsed kasutavad selle kogu mängu-, liikumis- ja sportimisvõimalusi. Ülaltoodud põhimõtetele tuginedes on Soomes välja töötatud ka lastele mõeldud liikumispaiikade võrgustiku planeerimise ja väljaarendamise lähtekohad, milles arvestatakse:

- kodu lähedust

- mugavat ja ohutut juurdepääsu lähiliikumispaikadele
- kõigi vanuserühmade vajadusi
- laste arengu vajadusi; hea ümbruskond liikumiseks on see, mis võtab arvesse eriealiste laste lähtekohti maailma avastamiseks
- liikumis- ja sportimispaigad tuleb kavandada ning paigutada nii, et need toetaksid last oma kodukandi ja -linna avastamisel ning elukeskkonnaga kohanemisel.
- laste liikumispaigad peaksid olema mitmeotstarbelised ja kasutatavad aastaringselt
- lähiliikumispaikade asumise piirides tuleb toetada laste omaalgatuslikku liikumist ja tagada selle turvalisus (Liikuntapaikkarakentamisen suunta 2004).

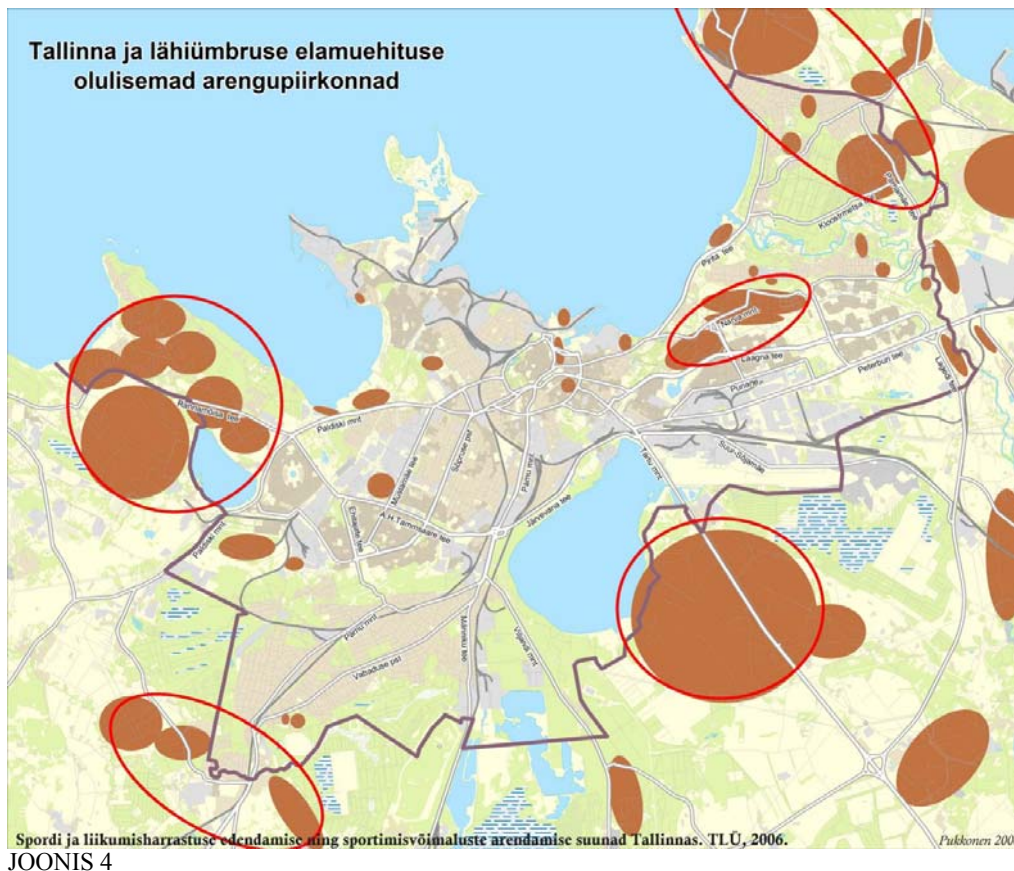
Tallinna kesklinnas piiravad laste iseseisvat liikumist magistraalid ja suuremad elava liiklusega tänavad ning see, kui kiire ja turvaline on juurdepääs lähiliikumispaikadele, sõltub kergteede võrgustiku terviklikkusest. Vähe on võimalusi sujuvalt ja liiklusest häirimatult ühest kohast teise liikuda, jalgrattateedki on sageli ebaloogilistel kohtadel, ning liikuja peab olema pidevalt hästi valvas autode suhtes, tunneleid ja magistraal ületavaid sildu on vähe.

2. TALLINNA SPORDI JA LIIKUMISHARRASTUSE ARENG

Viimastel kümnenditel on Tallinna rahvaarvus toimunud suured muutused. 1990. aastal elas linna administratiivalal 497150 elanikku. Järgnevatel aastatel hakkas elanike arv kahanema ja see kestis kuni 2005. aastani, mil tallinlaste arv langes 396000ni. Edasi on toimunud mõningane juurdekasv. 2006. aastal ületas Tallinn taas 400 000 elaniku piiri. Kui teiste Eesti linnade piirid on küllalt selgelt määratletavad, siis Tallinna täpseid füüsilisi piire on raske leida ning füüsiline linn ulatub märgatavalt kaugemale kui administratiivne linn. Tallinnaga vahetult piirnevate valdade elanike arv on viieteistkümne viimase aastaga kasvanud. Linna vahetus läheduses asuvatesse uuselamurajoonidesse on kolinud üle 17000 inimese, kes on linnaga igapäevaselt seotud. Tallinna funktsionaalne linnaruum jääb umbes 50-60 km raadiusse, mille piiril asuvad Aegviidu, Kohila, Rapla ja Paldiski. See regioon on majanduslik Tallinn - metropolis piirkond, kust käiakse tööle, kasutatakse pealinna teenuseid, kaasa arvatud sporditeenused. R. Ahase Tallinna planeeringute analüüsid näitavad, et linna ja selle ümbruse kasv lähiaastatel ei pidurdu.

Suurim osa linnaümbruse elanikest elab Viimsis (12591). Lähiaastatel on oodata Viimsi elanike arvu kasvu 23000-ni. Jõudsalt laieneb ka Tabasalu ümbrus, samuti Rae valla Jüri ja Tallinna vaheline piirkond. Viimsi ja Tabasalu piirkond on linnaga juba kokku kasvanud ja õige pea kasvab Tallinnaga kokku ka Jüri. Olulised elamuehituse arengualad asuvad ka teistel suundadel nagu Laagri, Saku ja Saue. Need uued elurajoonid, mida võib nimetada ka Tallinna valglinnaks, jäävad linnast kuni 25 km kaugusele. Erinevalt omaaegsest Tallinna valglinnast (Mustamäe, Lasnamäe ja Õismäe) ei ole uuselamurajoonides spordirajatisi, välja arvatud orienteerumismaastikud ja looduses liikumise võimalused, aga ka need kahanevad arendustegevuse tõttu ning ujuma, palli mängima, aeroobika või jõutreeningule tullakse Tallinna. Olukord näitab, et mitmete valdkondade nagu liikluse, hariduse ja ka spordi arendamisel tuleb Tallinnal arvestada oma lähiümbruskonnas toimuvaga ja naaberomavalitsustega koostööd teha.

Tallinn areneb ka oma piirides. Siingi on elamuehituse ressursse. Olulisemad neist on Lasnamäel, Mustamäel, Harkus ja Veskimetsa merepoolses osas. Elamuehitus toimub ka linnas olevate vabade kruntide arvelt, millest suuremad asuvad Kadaka ja Kopli piirkonnas (vt joonis 4).



2.1 Tallinn – pealinn, turismilinn ja rahvusvaheline ärikeskus

Lõigu pealkirjas loetletud Tallinna staatused elavdavad tunduvalt linna ärielu, toovad linna külalisi ja loovad lisavõimalusi. Selle taga on linna soodne asend ja rikas ajalugu ning kultuur. Tänu sellele viibib Tallinnas igapäevaselt märgatavalt rohkem inimesi kui siin elab ja seda on ära kasutanud paljud linna ettevõtjad.

Turism on linnale oluline tuluallikas (eriti tänu Soome turistidele) ja selles nähakse reserve. Tallinn on liikunud suunas, mida tuntakse *place marketingina* (Madsen 1992, lk128), see hõlmab püüdlust müüa mingi koha imidžit, et see muutuks atraktiivsemaks majandusettevõtetele, turistidele ja elanikele (Philo and Kearns 1993: 3, lk 128). Sport pakub usaldusväärse ja seeläbi efektiivse meetodi, parandamaks linna imidžit turismisihtkohana (Gartner 1993, lk 124).

Lisaks kultuurile ja ajaloole on Tallinn kogunud tuntuks ka suurte spordiürituste korraldamisega ja prestiižsete spordirajatiste ehitamisega, mis on toonud linnale tähelepanu

ja meediakajastatust. Need projektid on piisavalt innovatiivsed ja ulatuslikud, et olla turistidele märgatavad. Sellisteks võib lugeda TOP, Kalev ja Tallink SPA'd, Saku Suurhalli ja A le coq Arena't, samuti mitmeid esinduslikke fitness-klubisid.

Schimmel (1995, lk 130) väidab, et spordirajatisi nähakse edu sümbolitena, urbanistliku tunnustena samavõrd kui multifunktsionaalsete vabaajaveetmise võimalustena. Spordi kasutamine linna imidži muutmiseks on atraktiivne kompromiss linnadele, kes üritavad ligi meelitada jõukat tarbijat ja samas vältida kohaliku kultuuri ja ajaloo laialdast kahjustamist (Ibid lk132).

Tänu Eesti spordi traditsioonidele, edule ja spordi ning vaba-aja ettevõtjate pingutustele on Tallinn saavutanud lisaks turismilinna mainele ka spordilinna ja suurepäraseid rekreatsioonivõimalusi pakkuva linna maine. Tallinnat külastavad turistid, residendid ja teised külalised kasutavad lisaks muule linnas pakutavale ka spordi-, rekreatsiooni- ja terviseteenuseid.

Tervikuna võib öelda, et kuigi Tallinna elanike arv ei ole saavutanud endiste aastate taset, ei ole linnaga igapäevaselt seotud ja linnas pakutavate teenuste kasutajate hulk langenud, pigem vastupidi ja seda tuleb silmas pidada ka spordi- ja liikumisharrastuse planeerimisel.

2.2 Tallinlaste liikumisharrastuse iseloomustus

Tallinlaste liikumisharrastuse ülevaates ja analüüsil tuginetakse 2003. ja 2006. aasta Kultuuriarbitrimise uuringu andmetele, mille kontingendi moodustasid 15-74-aastased tallinlased ja 2003. aastal Tallinna Pedagoogikaülikoolis M. Arvisto, K. Paju jt läbi- viidud uuringu "Noorte spordiharrastuse struktuur ja arenguvõimalused" tulemustele. Viimases töös moodustasid uuritava kontingendi 12- ja 15-aastased kooliõpilased.

2.2.1 Spordiharrastuse struktuur

Kultuuriuuringu andmetel on 37 spordi- ja liikumisala, millega tegeleb vähemalt 0,2% Tallinna elanikest. Alasid, mille harrastajate osakaal on üle protsendi, on 16 ja neid, mida harrastab üle 10% linlastest, on 6 (vt tabel 1 ja 2). Pealinnas harrastatavaid spordi- ja liikumisalasid on kokku saja ümber, kuid paljude harrastajate osakaal on väike ja nende esindajad ei sattunud Kultuuriuuringu valimisse, mistõttu täieliku ülevaate andmiseks kasutati ESA andmeid (vt lisa 1).

Suvel on harrastatumateks aladeks ujumine, jalgrattasõit ja jooksmine. Talvel on populaarseim suusatamine, millele järgnevad ujumine, tervisekäimine ja aeroobika.

Ka 2003. aastal olid suvel populaarsemateks spordialadeks ujumine ja jalgrattasõit. Ujumise populaarsus on viimase kolme aastaga kasvanud. Jalgrattasõidu harrastuse osa Tallinnas pole muutunud, kuid vabariigis tervikuna jalgrattasõidu populaarsus kasvas. Talvealadest on jäänud suusatamise osakaal viimase kolme aastaga muutumatuks. Kasvanud on tervisekäimise populaarsus. Teiste spordialade harrastamises ei ole suuri muutusi toimunud. Spordi ja liikumisharrastuse struktuur ja erinevate alade harrastajate osakaal ei ole üldjoontes palju muutunud ka 1998. aastaga võrreldes. Toona harrastas suvel jalgrattasõitu 27,9%, korvpalli 4,3%, tennist 2,8%. Selle ajaga võrreldes on aeroobika (9%) ja jõutreeningu (4%) harrastajate osakaal langenud ning küllalt märgatavalt (12%) tõusnud talvel ujumise harrastajate osakaal. (RASI 1998).

TABEL 1

Liikumis- ja spordialad, millega tegeldakse suvel

Nimetus	Kokku	Tallinn	Teised linnad	Maa asulad
	%	%	%	%
ujumine	34,9	38,2	37,8	28,5
jalgrattasõit	34,5	28,2	36,4	38,3
(tervise)käimine	21,4	17,9	22,4	23,4
(tervise)jooks	15,0	14,7	15,7	14,4
aeroobika, võimlemine	7,9	8,7	9,5	5,4
jahi/ kalasport	7,6	6,6	9,1	6,9
jalgpall	7,3	6,7	8,6	6,3
võrkpall	6,3	5,1	7,1	6,4
atleetvõimlemine, jõutreening	6,2	6,3	7,3	4,8
korvpall	5,8	5,6	6,9	4,8
kergejõustik	3,9	3,2	4,3	4,1
rulluisutamine	0,9	1,5	0,7	0,6
tennis	0,7	1,9	0,3	0,2
suusatamine	0,5	0,8	0,3	0,6
tantsimine	0,5	0,4	0,1	0,9
ravivõimlemine	0,3		0,4	0,7
matkamine	0,3	0,4	0,4	0,2
jooga	0,3		0,3	0,6
ratsutamine	0,2		0,4	0,2
sulgpall	0,2	0,4		0,2
purjetamine	0,2	0,2	0,1	0,2
talisuplemine	0,1		0,1	0,3
motosport	0,1		0,4	
surfamine	0,1	0,4		
laskesuusatamine	0,1		0,2	
aerutamine	0,1			0,3

kepikeond	0,1			0,3
rula	0,1	0,3		
lauatennis	0,1			0,2
judo	0,1			0,2
kick-boxing	0,1		0,2	
vesivõimlemine	0,1		0,2	
mägironimine	0,1			0,2
sukeldumine	0,1	0,2		
petanque	0,1		0,1	
orienteerumine	0,0	0,2		
kõhutants	0,0	0,2		
uisutamine	0,0		0,1	
kanuusõit	0,0		0,1	

Kultuuritarbimise uuring 2006.

Tallinna 10%line mahajäämus jalgrattasõiduharrastuses on ilmselt põhjustatud linnas halvenevatest sõiduoludest - liikluse elavnemisest ja liikluskultuuri halvenemisest (lubatud suurem sõidukiirus, hoolimatus kaassõitjate suhtes). Spetsiaalselt rattasõiduks rajatud kergteed ja sõiduteedele mahamärgitud jalgrattarajad ei ole olukorda parandanud.

TABEL 2

Liikumis- ja spordialad, millega tegeletakse talvel

Nimetus	Kokku	Tallinn	Teised linnad	Maa asulad
	%	%	%	%
suusatamine	24,4	22,1	26,6	24,0
(tervise)käimine	16,8	12,6	18,2	19,0
ujumine	16,8	19,8	19,7	10,4
aeroobika, võimlemine	10,6	12,7	12,3	6,5
atleetvõimlemine, jõutreening	7,3	7,9	8,2	5,8
(tervise)jooks	5,0	5,9	4,2	5,0
Korvpall	3,4	4,0	3,3	3,0
Võrkpall	3,1	1,8	4,2	3,1
jahi/ kalasport	3,1	2,8	4,7	1,4
kergejõustik	2,2	1,8	2,6	2,2
jalgpall	1,8	1,8	2,4	1,1
jalgrattasõit	1,4	0,7	1,2	2,1
uisutamine	0,9	1,6	0,8	0,5
tantsimine	0,5	0,4	0,1	1,0
tennis	0,4	1,1	0,2	
sulgpall	0,4	1,1	0,2	
ravivõimlemine	0,4		0,5	0,6
lumelaud	0,3	0,4	0,2	0,4
jooga	0,3		0,3	0,6
kelgutamine	0,2		0,3	0,2
vesivõimlemine	0,1	0,2	0,2	
ratsutamine	0,1		0,2	0,2
pesapall	0,1		0,4	

india	0,1	0,2		0,2
autosport	0,1	0,2		0,2
lauatennis	0,1		0,1	0,2
piiljard	0,1	0,3		
judo	0,1			0,2
purisusatamine	0,1	0,2		
matkamine	0,1			0,2
karate	0,1		0,2	
jääkeegel	0,1		0,2	
poks	0,1	0,2		
sukeldumine	0,1	0,2		
laskesuusatamine	0,1		0,1	
talisuplemine	0,1		0,1	
orienteerumine	0,0	0,2		

Kultuuritarbimise uuring 2006.

Tervikuna sarnaneb Tallinna spordiharrastuse struktuur suures osas muu vabariigiga. Enamlevinud aladest harrastatakse Tallinnas Eesti teiste piirkondadega võrreldes vähem (tervise)käimist. Veel tegelevad tallinlased keskmisest mõnevõrra vähem suusatamisega.

Noorte loomulik liikumisaktiivsus ja ka osavõtt treeningutest on kõrge juba alates 10. eluaastast. Erinevatel põhjustel selles vanuses noorte liikumisharrastust mahukamates uurimustes statistiliselt mõõdetud ei ole, kuid mitmed uuringud (Arvisto, Piisang jt 1992, 1996, 2003) on käsitlenud pisut vanemat vanusegruppi ja näidanud, et 12.-15. eluaasta vahemik on noortele aktiivne tegevusperiood, kusjuures 15. eluaastal algab juba sportimisaktiivsuse langus, mis on tütarlaste puhul eriti märgatav. Kui kultuuriuuring tõi esile 15-19 aastaste grupi, kes moodustasid uuringus osalenud kontingendist aktiivsema osa, siis eelmainitud uuringud näitavad, et 12-aastased harrastavad sporti veelgi aktiivsemalt kui 15-aastased või vanemad. Nooremad tegelevad paljude erinevate spordialadega, et ennast proovile panna ja leida sobiv ning meeldiv spordiala. 15. eluaasta paiku ollakse juba küpsemad ja mingid valikud on tehtud nii spordi kui muude tegevuste osas ning need, kes spordis pole edu saavutanud või piisavat rahuldust leidnud, on aktiivsemast harrastusest lahkunud.

Kultuuriuuringu valimist jäid alla 15-aasta vanused noored välja. Selle rühma spordiharrastust saab kirjeldada vaid ülalmainitud uurimuste põhjal, kasutades analoogiat.. Viimase noorteuuringu (Arvisto, Piisang jt 2003) andmetel olid suvel Tallinna noorte harrastatumad alad ujumine 52,7%, jalgrattasõit 40,5%, jooksmine 37,9%, jalgpall 25,9%, korvpall 17,8% ja rulluisutamine 17,5%. Talvel oli rohkem harrastajaid suusatamisel

42,2%, uisutamisel 21,9%, ujumisel 19,4%, tantsimisel 9,2%, jalgpallil 8,3% ja jooksmisel 8,4%.

Tallinna noorte spordiharrastus sarnaneb üldjoontes vabariigi muude piirkondadega, Tallinnas sõidetakse teistega võrreldes rohkem rulluiskudega. On ka spordialasid, mille peamised treeningkeskused asuvad vabariigi muudes linnades ja alevikes. Nendeks spordialadeks on motosport, aerutamine, sõudmine, saalihoki. Tallinna noorte spordiharrastuse struktuurist annab ülevaate tabel lisas 2.

Spordiharrastuse reservi väljaselgitamiseks küsiti Kultuuriuuringus neilt, kes tegelesid spordiga kord kuus või sagedamini, milliste spordi- ja liikumisaladega nad lisaks neile, mida juba harrastavad, veel tegelda sooviksid. Selgus, et pool harrastajatest ei tegele mingil põhjusel kõigi soovitud aladega. Paremini tulid esile ujumine, atleetvõimlemine, rattasõit ja suusatamine. Võib oletada, et siiani nendega tegelemist takistanud tegurite kõrvaldamisel on siin spordi- ja liikumisharrastusel mõningane reserv laieneda (vt tabel 3).

TABEL 3

Spordi- ja liikumisalad, mida soovitakse harrastada

Soovitakse harrastada	%
aeroobika, võimlemine	6,3
suusatamine	7,2
ujumine	8,9
atleetvõimlemine, jõutreening	8,7
jalgrattasõit	8,0
(tervise)jooks	5,7
jahi/ kalasport	4,2
korvpall	2,1
võrkpall	2,3
(tervise)käimine	2,3
jalgpall	1,1
kergejõustik	1,4
purjetamine	1,8

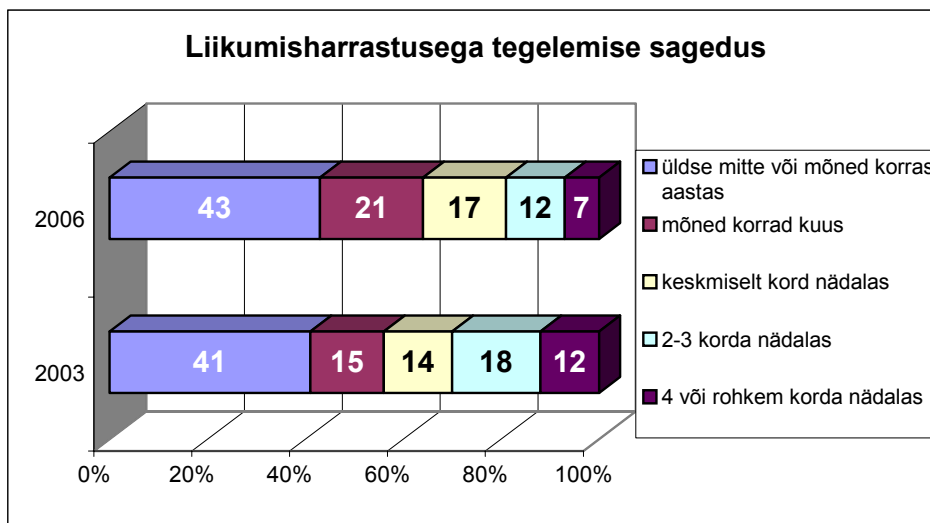
Kultuuritarbimise uuring 2006.

Noored soovisid tegelda lisaks tantsimisega (8,5%), tennisemänguga (8,4%), ujumise (7,1%) ja korvpalliga (5,4%).

2.2.2 Liikumisharrastuse sagedus

Erineva sagedusega (kaasa arvatud mõned korrad kuus) tegeleb liikumisharrastusega üle poole (57%) elanikkonnast ehk 180355 ja keskmiselt kord nädalas harjutab 36% ehk

113980 15-74-aastast tallinlast. Sagedama, regulaarse liikumisharrastusega tegelejate osa (vähemalt 2 korda nädalas) on paraku võrreldes 2003. aastaga 10% langenud ja on tänaseks 19% (60118 harrastajat). Joonisel 5 on toodud tallinlaste liikumisharrastuse sagedusjaotus. Tallinn on sportimis- ja liikumissageduse poolest vabariigi keskmisel tasemel ja see ei ole varasemate uurimustega võrreldes kasvanud. Iseloomulik on spordi- ja liikumisharrastuse vähene sagedus ja regulaarsus, nii et paljudel ei piisa sellest füsioloogilise liikumisvajaduse rahuldamiseks.



JOONIS 5

Riikliku statistika (ESA 2006* aasta) andmetel elab Tallinnas 17388 10-14-aastast noort, kellest suurem osa tegeleb spordiga täisealistest tunduvalt sagedamini. Järgnevalt tabelist on näha, et vähemalt 2-3 ja rohkem korda nädalas harjutajaid on 12-aastaste õpilaste hulgas ligemale 80%. Noorte uuringud on näidanud, et sportimisaktiivsus puberteedia lõpus langeb (eriti just tütarlaste seas) ja 15-aastastest harjutab üle 2 korra nädalas 65% (vt tabel 4), kuid ka see on võrreldes täisealistega suur sagedus ja nii on noored tipp sportlaste kõrval peamised spordirajatiste kasutajad.

TABEL 4

Tallinna 12 ja 15-aastaste kooliõpilaste sportimissagedus

12-aastased	Tallinn	muu
Mitte kunagi	2,2	2,6
Vähem kui kord kuus	0,7	3,2
Kord kuus	3,2	4,9
Kord nädalas	14,0	15,8
2-3 korda nädalas	38,4	39,3
4-6 korda nädalas	28,0	20,6

<i>1ga päev</i>	13,6	13,6
3 VIIMAST KOKKU	79,9	73,5
15-aastased	Tallinn	muu
Mitte kunagi	3,9	4,3
Vähem kui kord kuus	6,1	8,4
Kord kuus	10,0	8,8
Kord nädalas	15,4	19,6
2-3 korda nädalas	32,5	35,6
4-6 korda nädalas	24,6	17,0
<i>1ga päev</i>	7,5	6,3
3 VIIMAST KOKKU	64,6	58,9

“Noorte spordiharrastuse struktuur ja arenguvõimalused” andmed

2.3 Tallinna spordirajatistega varustatus

Viimasel kümnendil on pealinn saanud juurde mitmeid uusi spordibaase, mille rajamisse on panustanud nii erakapital kui ka avalik sektor. Viimaste aastate suurematest objektidest võib nimetada Lasnamäe ja Audentese kergejõustukuhalli, Saku suurihalli, A le coq Arenat ja Premiumi jäähalli ning mitmeid tervisekeskusi, mille juures on ujulad, aeroobika- ja jõusaalid jms. Objektiivselt on spordibaasidega varustatus, samuti nende tase linnas paranenud.

Uurimuse käigus koostatud spordirajatiste registri aluseks võeti 2002. aastal Kultuuriministeeriumi poolt koostatud ja TLÜ spordisotsioloogia laboris täiendatud rajatiste nimekiri. Uue spordirajatiste andmebaasi järgi asuvad Tallinna spordirajatised (spordisaalid, ujulad, pallimängu- ja tenniseväljakud jms) 240 aadressil. Enamusel aadressidel asub mitu spordirajatist. Register ei sisalda orienteerumismaastikke ega rattateid, mida käsitletakse eraldi.

Kõnealuses nimekirjas on üle 550 spordirajatise, sealhulgas

- 79 jalgpalliväljakut
- 48 korvpalliväljakut
- 13 võrkpalliväljakut (ka rannavõrkpall).

Tennisevälisväljakuid 64, millest asub 61 asub 8 suuremas tennisekeskuses.

Spordisaale, mis võimaldavad palli mängida, on 111, neist 27 on mõõtmetega 36x18 m ja 84 vähemalt 18x9 m. Väikesemaid aeroobikaks, tantsimiseks jms sobilikke saale on 50. Jõusaale on 45. Lisaks on 28 spetsialiseeritud - maadluse, judo, lauatennise, poksi ja muud saali. Poksisaalidest 2 on alusel - võistlusmäärustele vastavad ja 3 madalad treeningringid.

Kergejõustiku treening- ja võistluspaiku on linnas 64, sh 3 kergejõustikuhalli, 4 täismõõtmega kergejõustikustaadionit, millest Sõle Gümnaasiumi staadion vajab rekonstrueerimist. Koolide juures asuvatest võistluspaikadest 40 on alla 400 m ringiga ja 18 kujutavad endast jooksuradu ja üksikuid soorituspaiku (kaugushüpe, kuulitõge jms).

Ujulaid on Tallinnas 42, koos 47 erineva basseiniga. Ujulatest on 1 täismõõtmega (50 m siseujula), kaks täismõõtmega basseini asuvad väljas. 25-meetriseid basseine on 18, ülejäänud on väiksemad spa tüüpi (mittestandardised basseinid), laste- ning ravibasseinid. Lisaks neile on Tallinnas 47 spetsialiseeritud spordirajatist (vt tabel 5).

TABEL 5

Spetsialiseeritud spordirajatised Tallinnas

	Spordirajatis	KOKKU	Kommentaar
1	Bowlingusaalid	8	
2	Jäähallid*/väljakud	6	3 väliväljakut
3	Lasketiirud	4	
4	Motorajatised	2	Harku veemoto
5	Ratsaspordibaasid	4	
6	Skatepargid	5	üks sisebaas
7	Squashikeskused	7	
8	Ronimisseinad	5	üks looduslik
9	Veespordikeskused	4	
10	Tennisehallid	8	34 väljakut
11	Suusakeskused/ liikumisrajad	6	Suusahüppetorn, laskumiskoht

*Üks jäähall kaob lähiajal

Sportimispaikade linnageograafiline analüüs näitas, et Tallinna spordirajatised paiknevad valdavalt tihedama asustusega piirkondades. Enamus spordisaale, kergejõustikustaadione, spordiväljakuid jms asetsevad koolide juures. Selline asetus vastab ka lähiliikumispaiikade põhimõttele ja spordirajatiste võrgu edasiarendamisel tuleks osaliselt sama lähenemist jätkata.

Võrdlusmaterjali Tallinna olukorra ilmestamiseks on vähe, kuna üldjuhul ei omata spordibaasidest täpset statistilist ülevaadet (saalide pindala) ning spordirajatisi ei planeerita normatiiv-tehnokraatlikult, vaid lähtuvalt ratsionaalsetest argumentidest kulu-tulu ja eesmärk-vahend analüüsist, arengustsenaariumidest või demokraatia - kõigile võimaluste loomise - põhimõtetest. Sellisel juhul taotletakse ruumiliselt ühtlase, kõigile elanikele logistiliselt mugava, nende soovidele ja vajadustele vastava spordirajatiste võrgusiku kujundamist.

TPÜ 2002. aasta spordirajatiste uurimuse andmetel oli Tallinn spordirajatistega tagasihoidlikumalt varustatud keskuste seas Eestis. Paremini olid varustatud mitmed väiksemad linnad ja alevikud, aga ka suuremad linnad. Spordirajatiste 2002. aasta uuringu (Arvisto, Paju jt) andmetel olid spordisaalidega rahuldavalt varustatud Jõgevamaa - 0,33 m², Järvamaa - 0,32 m² ja Läänemaa - 0,31 m² elaniku kohta. Kesisem oli olukord Tartumaal - 0,18 m² ja Lääne-Virumaal - 0,17m². Tallinna ja Narva saalipinna näitajad elaniku kohta olid ülalnimetatutest madalamad.

Samas tuleb vaadata väikestes linnades või alevites asetsevaid spordibaase kui keskuskohti, kuhu tullakse ka ümbruskonnast, mis suurendab baasi kasutajate hulka oluliselt. Näiteks võib tuua Kassaris asuva ujula, mis teenindab kogu Hiiumaad või Raasikul asuva täismõõtmega spordisaali, mis on kogu Aruküla vallas ainuke ja seega pallimängude piirkondlikuks keskuseks.

2.3.1 Varustatus spordisaalidega

Spordisaalidel ja seda eriti Eesti tingimustes on oluline koht spordirajatiste hulgas, kuna sisebaaside kanda jääb vähemalt 9 kuud, septembrist maini ja neid kasutavad suuremal või väiksemal määral kõikide spordialade harrastajad. Spordisaalidest on paljud tänastele pallimängunõuetele mittevastavad ja alamõõtmelised 18x9, mis sobivad muudele spordialadele nagu tantsimine, võimlemine, erinevateks liikumismängudeks, üldkehaliseks treeninguks ja ka vähemnõudlikele pallimängudele (rahvaste pall). Juba harrastustasemel mängijad soovivad üürida vähemalt 24x12 meetriseid saale. Ajakohaseid (36x18) saale, mis sobiksid kõigi pallimängude ohutuks ja mugavaks korraldamiseks, on kõigest 28%.

Lisaks on liigne ebaühtlus linnaositi. Kesklinna ja Kristiine olukord on keskmisest mõnevõrra parem, Lasnamäel ja Põhja-Tallinnas on aga olukord keskmisest halvem (vt tabel 6).

TABEL 6

Spordisaali pinda elaniku kohta linnaosade lõikes

Spordisaali pinda elaniku kohta linnaosade lõikes	Saali m ²	Elanikke	m ² /e
Haabersti	7185	38619	0,186
Kesklinn	13460	44579	0,302
Kristiine	7931	29066	0,273
Lasnamäe	9072	109925	0,083

Mustamäe	8185	63738	0,128
Nõmme	2859	21034	0,136
Pirita	2823	12684	0,223
P-Tallinn	5899	54328	0,109
KOKKU	57414	373973	0,154

Rajatiste andmebaasi analüüs

Normatiivi näitena on kasutada Saksamaal möödunud sajandi kuuekümnendatel väljatöötatud spordirajatiste võrgu arengukavas “Kuldne Plaan” (Golden Plan Ost) rakendatu. Plaan realiseeriti 30 aasta jooksul ja 90ndatel aastatel tõusis inimeste hulk, kes tegelesid erineva sagedusega liikumise ja spordiga, 60%ni maa elanikkonnast. Tallinnas on see näitaja tänaseks 57%, nii et need normatiivid on igati võrreldavad meie olukorraga.

Plaanis toodi välja spordisaalide pinna taotletavad mahud. Nendega võrreldes on Tallinnal arenguruumi. Saksamaal oli väiksemates linnades (kuni 20 000 elanikku) spordisaalide pinna normiks 0,37 m² elaniku kohta ja suuremates linnades (500 000 elanikku) 0,265 m². Mitmetes Eesti piirkondades Jõgevamaal, Järvamaal, Läänemaal oldi 2002. aasta seisuga normi - 0,37 m² saali pinda elaniku kohta - saavutamisele lähedal. (Arvisto, Paju jt 2002).

Viimastel aastatel on ajakohaste spordisaalide ehitamisele kõikjal tähelepanu pööratud ja olukord vabariigis tervikuna paranenud. Sama on toimunud ka Tallinnas ja tänaseks on see näitaja 0,154 m² elaniku kohta. Juhul kui peetakse otstarbekaks ülaltoodud normi saavutamist, tuleks juurde ehitada 31602 m² saalipida, mis teeks 42 36x18 m saali.

Linnaosade lõikes on sellest normist lähtuvalt Kesklinnas ja Kristiines saali pinda piisavalt. Piritale tuleks lisada 18%, Haaberstis 40% saalipinda. Mustamäel ja Nõmmel tuleks saali pinda kahekordistada ja Lasnamäel kolmekordistada. Kuna kõikide saalide kohta, mis on erakätes, aga avalikus kasutuses (eriti väiksemad tantsuks ja aeroobikaks sobivad ning jõusaalid ja spinningusaalid) andmeid pole ei ole ka otstarbekas saalide puudust nii suureks lugeda. Võib oletada, et see on kuskil kümnendiku võrra väiksem.

2.3.2 Varustatus ujulatega

Tänaseks on Tallinnas vähemalt 20 m basseine 21 (kasutatakse ujumiseks), neist 18 on 25 meetrised, nende ja lisaks 50 meetrise ujula osas tuleb linnas üks ujula 16999 elaniku kohta. Arvestades ka mittestandardseid basseine, laste-ja taastusravi basseine, mis samuti võimaldavad ujuda ning korraldada laste ujumise algõpet, tegelda vesiaeroobikaga ja taastusprotseduuridega, tuleb Tallinnas üks bassein 8499 elaniku kohta. Piirkondadest on rahuldavas olukorras Haabersti ja Pirita linnaosa ning Kesklinna olukorda võib pidada

rahuldavaks (vt tabel 7). Haabersti linnaosas tunnevad ujulaoperaatorid juba konkurentsist tulenevat hinnasurvet.

TABEL 7

Elaniku ujula kohta linnaosade lõikes

LINNAOSA	Elanike arv ujula kohta*	Kõik ujulad
Haabersti	5517	3511
Kesklinn	11145	5572
Kristiine	14533	29066
Lasnamäe	36642	8456
Mustamäe	31869	12748
Nõmme	21034	10517
Pirita	6342	4228
P-Tallinn	54328	54328
KOKKU	16999	8499

Rajatiste andmebaasi analüüs (*Arvestatud on ka vähemalt 20 meetriseid ujulaid)

Võrreldes Tallinnat 90nate aastate Saksamaaga, kus oli 1 ujula 10000 elaniku kohta, on ujulatega varustatuses ligemale 70% mahajäämus. Põhja-Tallinn jääb normist maha üle viie, Lasnamäe ja Mustamäe üle kolme korra ning teised vähem. Haabersti ja Pirita linnaosa on ujulatega varustatud paremini kui tollased Saksamaa suurlinnad.

Ujulaid ja veekeskusi on lähiajal äri sektori toel juurde tulemas. Rajatakse klubi tüüpi spordikeskusi, kus on ujulad, jõu- ja aeroobika ning muud saalid. Samuti tuleb uusi veekeskusi, mis lisaks ujulatele iseloomulikele ülesannetele täidavad osaliselt ka ülalnimetatud funktsioone. Märtsis avatakse Tallinki veekeskus sadama piirkonnas, "Reval Sport" rajab kesklinna uue veekeskuse, mille projekt on juba valmis. Veekeskus Paldiski mnt 4 on ehitusjärgus. Erasektoris on kavandamisel veel vähemalt 2 ujulat-veekeskust.

2.3.3 Varustatus staadionide ja palliplatsidega

Staadionid või kergejõustiku harrastuseks sobivad kohad on enamasti kõigi koolide juures. Arvestades alla 400 m ringiga staadione on Tallinnas üks staadion 8130 elaniku kohta. Täismõõtmega staadione on Tallinnas üks 99600 elaniku kohta (arvesse on võetud ka

Sõle staadion, mis taastatakse). Tartus on staadion 33713, Narvas 68117, Kohtla –Järvel 47106, Pärnus 45040 ja Viljandis 20608 elaniku kohta (Arvisto Paju jt 2002).

Staadione on Tallinnas enam kui piisavalt, aga umbes poolte tehniline olukord on halb ja need ei vasta kaasaja spordi ega tervisekaitse nõuetele ja vajavad ümberehitamist. Üldjuhul on staadionid alakasutatud (koolid kasutavad oma staadione kaks kuud september ja mai) ja kõikide staadionide korrastamine ei ole ilmselt ratsionaalselt ega kulu-tulu seisukohast põhjendatud.

TABEL 8

Elanikke palliplatsi kohta linnaosade lõikes

LINNAOSA	Elanikku korvpalliväljaku kohta	Elanikku jalgpalli väljaku kohta
Haabersti	12873	5517
Kesklinn	22290	4458
Kristiine	2907	2642
Lasnamäe	13741	7328
Mustamäe	12748	6374
Nõmme	1753	3506
Pirita	12684	3171
P-Tallinn	6791	9055
KOKKU	7632	5420

Tallinn on vajadustele vastavalt varustatud ka palliplatsidega (jalgpalli, korvpalli ja võrkpalliväljakutega). Nendega on Tallinn tervikuna hästi varustatud, kuid linnaositi on olukord ebaühtlane (vt tabel 8). Keskmisest vähem on palliplatse Kesklinnas, Lasnamäel ja Pirital. Palliplatsid on üldiselt kasutuses lühikese perioodi ja ka sellel ajal kasutatakse neid vähe. Palliplatside arvu suurendamise järele vajadus puudub. Küll aga tuleb jätkata paremates kohtades (tihe rahvastik, loodusesse sulandatus jms) asuvate väljakute renoveerimist ning uute rajamist arenevatesse elumupiirkondadesse.

2.3.4 Spordirajatiste kasutusprobleemid ja kulud

Järgnev teave koguti intervjuudega Tallinna spordirajatiste juhatajatelt või inimestelt, kes nende tööd juhtisid. Küsitleti viidi läbi 25 spordibaasis.

Koolide spordibaasid on eraldi seisvatest paremini kasutatud. Kuni kella 19.00 broneeritud õppetööle ja õpilaste spordiringide tööle, seejärel on koolide ujulad ja spordisaalid

spordiharrastajatele avatud. Kuna paljudes koolides laste ja noorte treeningringid ei kasuta ära kogu neile eraldatud aega, on välja kujunenud, et harrastajate treeningtunnid algavad juba 18.00 ja aktiivsem kasutusaeg kestab 21.00ni. Sel perioodil on ujulad optimaalselt täidetud. Hilisematel tundidel on külastajaid vähem. Koolide spordibaaside haldajate hinnangul võib nende täituvus koolivälisel ajal ulatuda 75-85%ni.

Munitsipaalujulaid ja avatud eraujulaid on vähe ja nende täituvus ületab sageli projekteeritud võimsusi (Nõmme, Idakeskuse ja Pirita ujula). Palju ujulaid asub fitness-klubides, mille kasutamine on piiratud. Teenindatakse ainult klubi liikmeid ja teenuseid müüakse pakettidena (ujumine, jõusaal, aeroobika jms), mis on kulukas ja ei sobi vaid ujuda soovijale. Fitness-klubide aktiivsem tegevusaeg algab kella 15 paiku ja kestab kella 22-22.30ni. Hinnanguliselt on ka nende täituvus sel perioodil 75-85%.

Ujulate kasutamisel on oma spetsiifika. Ujumine ei ole enamusele eriti regulaarne tegevus ja sõltub palju ka ilmast. Halbade ilmadega kasutatakse veekeskusi ja ujulaid ka suvel (üldjuhul on need suvel siiski suletud). Aktiivsem kasutusaeg on oktoobrist märtsini, heade lumeolude korral kasutatakse ujulaid vähem. Periooditi kõigub ujulate täituvus ülekoormatuse ja mõne protsendi vahel. SPA'd, mida külastavad turistid on ette müüdud. Tervikuna võib Tallinna ujulate täituvust lugeda optimaalseks.

Suuremate, koolidest eraldi seisvate saalide (18x36) ja spordiklubide peamine tegutsemisaeg algab kella 15.00 ja kestab õhtutundideni (22.00). Nende keskmiseks täituvuseks sellel ajal loetakse 75-80%.

Saalide puhul on harrastajate poolt eelistatum ja nõutum aeg kella 18st kella 20ni. See aeg on praktiliselt kõigis spordisaalides täidetud. Hilisemaid aegu kuni kella 22ni nii intensiivselt ei kasutata. Saalide kasutamisel eelistavad pallimängijad suuremaid saale (vähemalt 12x24). Väiksemad saalid (18x9) ei vasta sportmängude nõuetele ja pallimängijad ei soovi neid rentida. Väikesed saalid ei sobi ka noorte võrk- ja korvpallitreeninguks (ei ole võimalusi kõiki mänguelemente õpetada) ja neid kasutatakse pallimängudeks vähem. Kehalise kasvatus tundide nõuetekohaseks läbiviimiseks oleks vaja isegi 36x18 spordisaale, mis võimaldab poeglase ja tütarlaste tundide õheaegset läbiviimist.

Koolid kasutavad staadione ja jalgpalliväljakuid õppetöö läbiviimiseks septembris ja mais ja ka koolivälisel ajal kasutavad neid peamiselt lapsed ja noored. Täiskasvanud kasutavad

vaid jalgpalliväljakuid, aga nii jalg- kui korvpalliväljakute puhul on probleem pigem juba see, kuidas neil tegevust organiseerida.

Kergejõustikuhalle on Tallinnas piisavalt. Nende intensiivsem kasutamise aeg on kella 15.00-20.00. Kergejõustiklased kasutavad halle ka kevadel ja sügisel, kui võiks väljas harjutada, kuna see on mugavam ja ilmapaariiside mõju on välistatud. Tulenevalt sellest kasutatakse staadione vähe ja need on selgelt alakoormatud.

Spordirajatiste planeerimisel võiks silmas pidada ka selle majanduslikku poolt. Lähtuda tuleb rajatise tasuvusest. Avalikule sektorile on rajatiste planeerimisel oluline demokraatlikkus, elanikkonna vajaduste adekvaatne rahuldamine ehk rajatiste tüüpide liikumisharrastuse struktuurile ja prognoosidele vastavus, aga ka kättesaadavus ja sobiv hinnatase.

Lisaks spordibaaside rajamiskuludele oleks otstarbekas arvestada ka nende ülalpidamiskuludega. Ratsionaalse ja põhjendatud tegutsemise korral ei võeta liigseid halduskoormusi. Kui erinevad on spordirajatiste ekspluatatsioonikulud kasutaja kohta näitab üldplaanis eelmise sajandi lõpus Soome spordiplaneerijate poolt läbiviidud uuring. Järgnevalt on toodud ühe kasutuskorra (inimese kohta) maksumus soome markades erinevate baasitüüpide lõikes:

- terviserada 0,1 mk
- valgustatud rada 1 mk
- spordiväljak 5 mk
- mäesuusanõlv 6 mk
- spordihall 18 mk
- ujula 30 mk
- jäähall 35 mk
- suusahüppemägi – tuhandeid marku (3. Ulkoilukonferenssi Helsingi, Finlandiatalo 1995.a.).

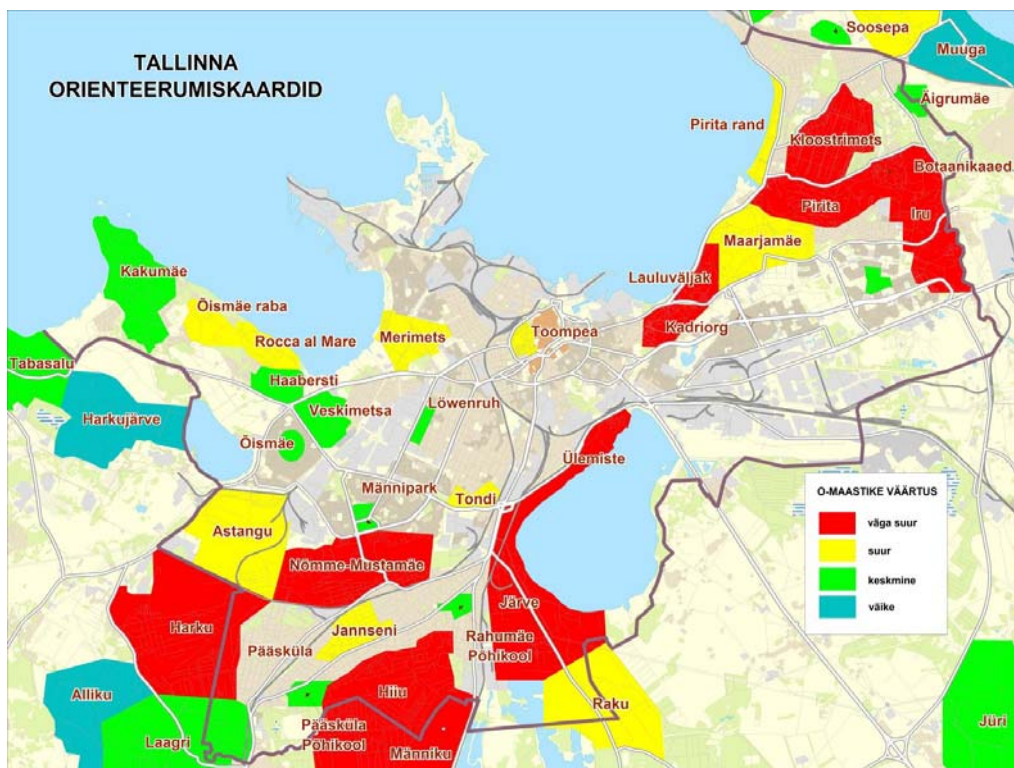
2.4 Tallinna rohealad ja orienteerumismaastikud

Tallinna linnaplaneerimisel lähtuti varasematel aegadel rohealade säilitamise põhimõttest ja tänaseks oleme olukorras, kus linnas on veel säilinud rohealasid ja parke, mis sobivad orienteerumiseks, looduses liikumiseks, jooksmiseks, rattasõiduks, suusatamiseks ja muuks sportlikuks ning rekreatiivseks tegevuseks. Suuremad rohealade massiivid asuvad Lääne-, Ida- ja Lõuna-Tallinnas. Läänest Mustamäe-Nõmme-Hiiu-Harku-Männiku piirkond. Neis piires asub ka Harku-Nõmme-Mustamäe rekreatiivala, mis on praegu Tallinna avaram ja paremini valgustatud liikumis- ning suusaradadega ala. Teine ulatuslikum rekreatiivala, mida varem on aktiivsemalt kasutatud ja mille edasiarendamist võiks kaaluda, on Ülemiste-Järve-Raku piirkond linna lõuna osas. Praegu kasutatakse seda ala vähe, kuid tingimused on seal soodsad nii rattasõiduks, jooksuks kui ka suusatamiseks. Maastik on vajalikult reljeefne. Idast piirab linna Pirita-Kose-Iru rohevöönd, mis pakub linna selle osa inimestele küllalt häid liikumis- ja sportimisvõimalusi.

Orienteerumine on looduse ja maastiku suhtes teistest spordialadest mõnevõrra nõudlikum, aga ka selleks leidub linnas vajalikul tasemel kohti. Tallinna administratiivpiires on 42 orienteerumiskaarti. Kui neile lisada linnaga vahetult seotud Harjumaa piirkonnad, tuleb kokku 74 kaart (vt lisa 3), millest enamust kasutatakse intensiivselt Tallinnas läbiviidavate rohkete orienteerumissürituste (päevakud, koolinoorte võistlused, tiitlivõistlused) käigus.

Orienteerumismaastiku väärtuse määrab lisaks maastiku omadustele ja terviklikkusele rida muid tegureid nagu maaomand, arendustegevus, juurdepääs, parkimine jms. Laama suuruse poolest on loodusliikumiseks ja orienteerumiseks sobivamad Harku-Astangu, Hiiu-Pääsküla, Järve-Raku ja Pirita-Kloostri metsa piirkond. Suurem laam loob võimaluse stardi-finišipaikade vahetamiseks ja suurema hulga erinevate orienteerumisradade kasutamiseks, mis annab piirkonnala lisaväärtuse.

Väärtuslikumad orienteerumismaastikud, mis paistavad silma kõigi orienteerumiseks vajalike tunnuste - terviklikkuse, reljeefuse, liigestatuse, vahelduva läbitavuse ja loodusliku ilu poolest, asuvad Iru, Pirital, Botaanikaaias, Kadriorus, Lauluväljakul, Kakumäel, Harkus, Nõmme-Mustamäel, Hiiul, Männikul, Järvel ja Rocca al Mare (vt joonis 6).



JOONIS 6

Erinevad orienteerumisligid esitavad maastikule oma nõudeid ja ka selles plaanis võib piirkondi esile tõsta. Pirita, Harku, Männiku, Järve, Ülemiste ja Raku sobivad hästi rattasõiduks ja rattaorienteerumiseks (vt lisa 4). Suusaorienteerumiseks sobivad paremini Nõmme, Pirita ja Harku, mis on tuntud ka kui Tallinlaste peamised suusatamiskohad.

Orienteerumissprindi seisukohast on märkimisväärne koht Toompea. Tegu on orienteerumiseks väärtusliku alaga. Koht sobib kõigi parameetrite poolest esinduslike sprindivõistluste korraldamiseks. Tasemelt võib seal korraldada EOL (Eesti Orienteerumisliit) egiidivõistlusi, mida viiakse läbi EOL võistlusreeglis. Toompea pargid (Harjuvärava mägi, Hirvepark, Toompark, Lindamägi ja Harjuvärava mägi) rajad sobivad suurepäraselt ka orienteerumise algõppeks.

Orienteerumissprindiga tegelemiseks on lisaks eelpoolmainitule sobilikud kõrgetasemelised maastikud, kus võib korraldada EOL kalendrivõistlusi (ET (edetabeli), EOL võistlusreeglis - Iru, Botaanikaaed, Lauluväljak, Kadrioru, Veskimetsa ja Rocca al Mare. Viimasel on tähendus ka Eesti ulatuses. 2005. aastal peeti seal Eesti meistrivõistlused orienteerumissprindis. Lähiaastatel on Tallinnas Eesti tippvõistluse läbiviimine võimalik Toompea kaardil.

EOL kalendrivoistlusi (orienteerumisjooksuksus tava+lühi) võimaldavad Tallinna maastikest läbi viia Aegna ja Ülemiste.

Tallinna lähiümbrusest võib orienteerumise vajadustest lähtuvalt ära märkida Vääna-Tugamani, Jõelähtme, Saku, Rohuneeme ja Viimsi kaarte, mis kõik on terviklikud maastikud, vaheldusrikkad ja vajaliku reljeefiga (vt joonis 7).

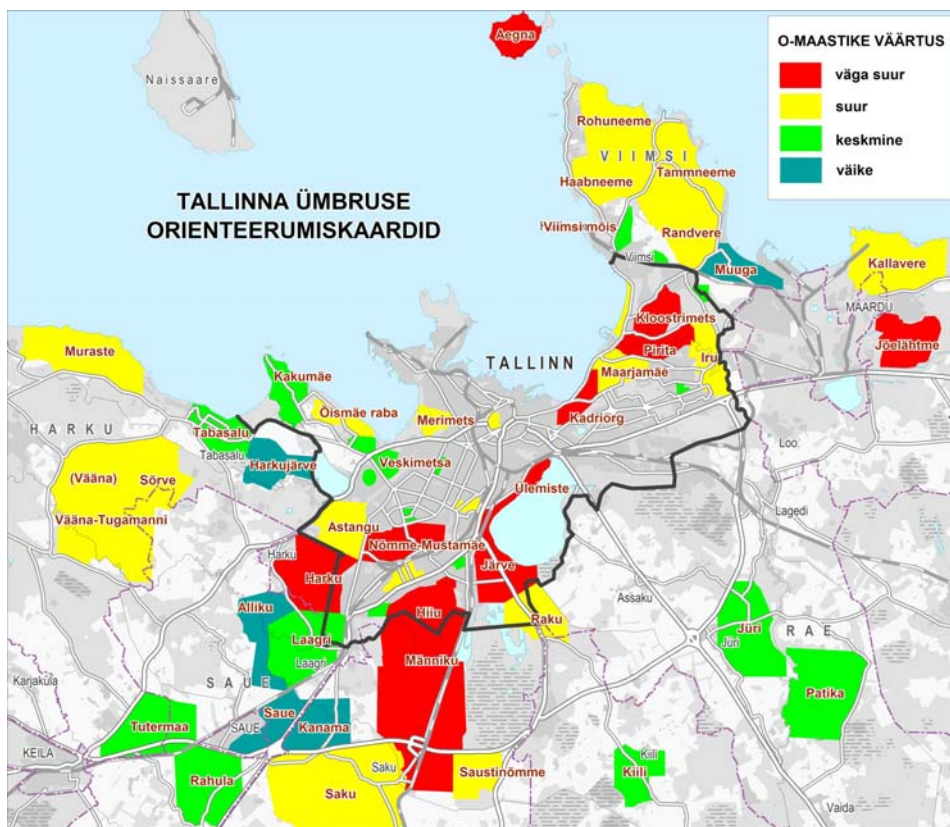
Nagu paljude teiste linna piires ja selle ümbruses olevate kohtadega on ka nende probleemiks maaomand ja ohuks arendustegevus. Looduse poolest väärib eraldi märkimist Viimsi, kus on väheliigestatud sihtidega metsaalad, millele lisavad huvitavust ja erilisust rohked rändrahnud ning kiviikulid. Päevakutemaastikuna kasutusel alates 1983. Hüveks on ka maastiku linnalähedus ja suurus, mis võimaldab maastikku jagada mitmele kaardile. Puuduseks on suure osavõtjate arvuga üritustele sobivate võistluskeskuste (stardi-finišipaikade) vähesus. Võimalikud teedeäärased lagealad on kinnisvaraarendusega üldsusele suletud.

Linna nn megapoli piirkonnas (neljapäevakute läbiviimise ala) on samuti mitmeid väärtuslikke paiku nagu Kose-Risti, Kuusalu, Aegviidu-Nelijärve ja Viitna. Kaks viimast on välja kujunenud linnarahva looduses nädalalõppude veetmise ja sportimise piirkondadeks ka laiemas tähenduses. Orienteerumise kohapealt on huvitavamad ja uuemad maastikud Kose-Ristil ja Kuusalus. Viimased võimaldavad läbi viia rahvusvahelises formaadis orienteerumisvõistlusi.

Tallinna ja selle lähiümbruse orienteerumismaastikud sobivad päevakute läbiviimiseks, mida on neli sarja:

- TON (Tallinna orienteerumiseljapäevak, kuni 800 osavõtjat)
- TOT (Tallinna orienteerumisteisipäevak, kuni 400 osavõtjat)
- Kolmapäevak Öine orienteerumine (kuni 100 osavõtjat)
- Sprindi esmaspäevakud Tallinna Kompass (kuni 200 osavõtjat)

Neljapäevakud toimuvad peamiselt väljaspool linna kuni 80 km raadiuses ja linna ressursid neisse ei puutu. Teisipäevakud viiakse läbi Tallinna lähiümbruses (osalt ka linnas) ja neil võisteldakse ka rattaorienteerumises ja kepikõnnis. Kolmapäevakud (ööine) ja sprindiesmaspäevakud viiakse läbi Tallinnas.



JOONIS 7

Harku järve, Tabasalu, Muuga, Alliku ja mitmed teised piirkonnad (kokku 11), kus kunagi Tallinna orienteerumiseljapäevakuid ja muid võistlusi läbi viidi, on kaotanud arendustegevuse tõttu või muudel põhjustel oma senise tähenduse ja vaevalt nende taaskasutamine enam võimalik on. Sagedase kasutuse tõttu vajavad maastikud aeg-ajalt mõneaastast puhkust ja on seetõttu kasutusest väljas. Tervikuna võttes ei ole Tallinna ümbruses palju väärtuslikke orienteerumismaastikke. Linna piires on olukord, maastikele madalamaid nõudeid esitades, isegi parem. Võimalusel tuleks püüda säilitada olemasolev ja lahendada eramaade kasutusprobleemid, kaitsta liikumis- ja spordiharrastajate huve, kuna kõigil olemasolevatel rohealadel on oma koht linna spordielus laiemalt ja orienteerumiselus kitsamalt võttes.

2.4.1 Tallinna orienteerumismaastike analüüs

Tallinna ja selle ümbruse orienteerumismaastike üldiseks suurimaks ohuks on omandiprobleemid ja arendustegevus. Omandiprobleemid ja arendustegevus on ohuks ligi

pooltes rohepiirkondades, sealhulgas ka Tallinna väärtuslikumates orienteerumispaiikades Botaanikaaias, Lauluväljakul, Kadriorus, Ülemistel, Hiiu-Jansenis. Tallinna orienteerumispaiikade juures on vähe parkimiseks sobivat ala ja see on arvestatavuselt kolmas probleem.

Orienteerumine vajab maastike kohapealt pidevat uudsust. Ühe ja sama kaardi liiga sage kasutamine muudab orienteerumise ebahuvitavaks ja see ongi Tallinna maastike üheks probleemiks. Maastikud peavad nõ puhkama ehk olema mõned aastad kasutusest kõrval, siis saab neil jälle võistlusi korraldada. Orienteerumiseks kasutatavatel rohealadel esineb veel looduskaitsest tulenevaid kitsendusi ja juurdepääsuprobleeme, aga need ei ole ulatuslikud.

Järgnevalt Tallinna orienteerumismaastike lühianalüüs. Maastike hinnangutabel asub (lisa 6)

Pirita –

Tavarajaga Pirita on sobilik maakonna, näiteks Tallinna tasemel ürituste läbiviimiseks. Rikkalike väärtustega piirkonna puuduseks on parkimisvõimaluste vähesus. Samuti on ohuks ala liigsage kasutamine, mis tuleneb liikumisradade olemasolust ja sagedasest kasutamisest muude spordialade harrastajate poolt. Tegemist on väga suure väärtusega orienteerumismaastikuga Tallinna linna piires.

Pirita rand –

Suure väärtusega Pirita rand on kasutusel päevakutemaastikuna. Looduslikult ilusa kohana on rand hea koht tavaraja ürituste jaoks. Puuduseks on rohke rahvahulk suvekuudel.

Botaanikaaed –

Orienteerumissprindi seisukohast väga väärtuslik maastik, olles reljeefne, vahelduslik, liigestatud jms. Sobilik potentsiaalseks 1-2 tasememeüritusteks, milleks on vajalik ala sulgemise võimalus vajalikuks perioodiks treeningkeeluala väljakuulutamiseks. Sama võimalus on ka Veskimetsas.

Iru –

Sprindiks sobiv väärtuslik orienteerumisalala, mille peamiseks puudusteks on omandiprobleemid ja arendustegevus piirkonnas.

Kloostrimets –

Kloostrimetsa piirkond on orienteerumiseks sobilik õppemaastikuna, kus on võimalik läbi viia Tallinna tasemel üritusi. Oma terviklikkuse ja vahelduva läbitavusega on tegemist looduslikult huvitava ja kauni kohaga. Probleemaatilisteks faktoriteks on ligipääsetavus piirkonda ja autoga külastajatele kujuneb raskeks parkimiskoha leidmine. Tegu on ka rohkesti ekspluateeritud piirkonnaga liikumisharrastajate poolt. Olles kasutusel tavarajana on Kloostrimetsaga tegemist väga suure väärtusega paigaga.

Maarjamäe –

Kasutusel tavarajana, läbi saab viia orienteerumispäevakuid. Mitmekesise reljeefiga Maarjamäe orienteerumismaastiku trumbiks on hea liigestatus. Probleemid maaomandiga ja arendustegevuse liigne haare on märgatavaks ohuks muidu suurt väärtust omavale alale.

Lauluväljak –

Peale laulmise saab piirkonnas edukalt tegeleda ka orienteerumis-sprindiga. Tegemist on maakonnatasemel orienteerumispiirkonnaga. Piirkonna väärtusteks on reljeef, looduslik ilu ja maastiku liigestatus. Puudusteks on maaomandi küsimus ja vähene juurdepääsuvõimalus. Tallinna jaoks väga suure tähtsusega ala.

Kadriorg –

Sarnaselt Lauluväljakule saab siin korraldada sprindivõistlusi, sarnasuseks on veel ka maastiku väga suur tähtsus. Mitmekülgsete väärtustega Kadrioru probleemiks on maaomand, samuti kehv ligipääsetavus ja parkimisvõimaluste vähesus. Läbi saab viia Tallinna tasemel võistlusi.

Raku –

Osaliselt Tallinna piiridesse jääv Raku sobib tavaraja orienteerumiseks maakonna või siis Tallinna tasemel. Oma vahelduva läbitavusega on piirkond orienteerumismaastikuna suure tähtsusega. Miinuste poolel väärub märkimist puudulik juurdepääs alale, parkimisvõimaluste vähesus ja liigsage kasutus elanike poolt.

Ülemiste –

Ülemiste järve ääres paiknev ala on orienteerumismaastikuna väga suure tähtsusega. Tavaraja maastikuna on tegemist EOL kalendrivoistluste tasemele vastavate radadega, mille suurimateks hüvedeks on reljeef, maastiku vahelduv läbitavus, liigestatus ja looduslik ilu. Puudusteks on maaomandi küsimus, autoomanikel parkimisprobleemid ja looduskaitse.

Järve –

Ülemiste orienteerumismaastikuga külgnev Järve on samuti Tallinna jaoks väga suure väärtusega. Tallinna tasemel saab seal läbi viia tavaraja üritusi. Kõikvõimalike väärtuste olemasolu lisab paigale veel omajagu tähendust, probleemiks on vaid parkimine ja piirkonna liigsage kasutus.

Haabersti –

Ilma eriliste väärtusteta Haabersti plussina võib mainida vaid piirkonna vahelduvat läbitavust, omab orienteerumise seisukohast keskmist tähtsust. Võimalik on korraldada sprindirajal orienteerumispäevakuid. Samuti on koha miinuseks kinnisvara arendustegevuse liigne aktiivsus.

Õismäe raba –

Suurematele massidele on võimalik organiseerida orienteerumispäevakuid. Tegemist on tavarajaga ja suure väärtusega orienteerumismaastikuga. Väärtuste nimistusse kuuluvad maastiku terviklikkus ja vahelduv läbitavus. Negatiivse poole pealt on piirkonnas parkimisprobleemid ja hoogne arendustegevus.

Rocca al Mare –

Tegemist on Tallinna ja selle lähiümbruse ainukese vabariigi tasemega sprindimaastikuga ja kõikide sellele liikumisharrastusele omaste väärtustega piirkonnaga. Sellest lähtuvalt on tegemist ka suurt tähtsust omava orienteerumismaastikuga. Küll aga võivad seal probleemiks olla parkimine, arendustegevus ja looduskaitsega seotud faktorid.

Veskimetsa –

Veskimetsa ei saa just hoobelda eriliste väärtustega, kui siis vaid piirkonna liigestatusega. Küll aga on probleemiks maaomand ja looduskaitse huvi antud piirkonna vastu. Sobib

orienteerumispäevakute läbiviimiseks sprindirajal. Piirkond on keskmise väärtusega orienteerumismaastik.

Löwenruh, Männipark,–

Küllaltki linna keskmes asuvad väiksed piirkonnad, mis sobivad kõige paremini sprindiradadeks, laste võistlusteks ja õpperadadeks. Probleemiks on parkimiskohtade vähesus. Ilma olulisemate väärtusteta

Rahumäe põhikool, Pääsküla põhikool –

Keskmise väärtusega laste sprindiõppe ja võistlusrajad. Momendil on kaardid vananenud.

Merimetsa –

Tavarada, Tallinna tasemel võistluste jaoks. Trumpideks on maastiku terviklikkus, vahelduv läbitavus, looduslikult ilus piirkond on ka hästi liigestatud. Oma asukoha tõttu on ala ohuks vilgas arendustegevus ja maaomand, samuti on keeruline leida parkimiskohta ja kaart on vananenud. Merimetsa omab suurt väärtust orienteerumismaastikuna.

Hiiu, Hiiu-Janseni -

Hiiul on väga suure väärtusega maastikud orienteerumisjooksuks. Samas on seal ka palju probleeme: maaomand, arendustegevus, parkimine ja liigne kasutus. Hiiu-Jannseni parkmets on orienteerumise seisukohast väärtuslik, kaunis ja liigendatud ning sobib sprindiks.

Nõmme (Mustamäe) –

Linlaste poolt paljukasutatud Nõmme (Mustamäe) on tavarajana kõlblik Tallinna tasemel ürituste korraldamiseks. Väga suure tähtsusega piirkonnana on siin esindatud kõik orienteerumismaastiku väärtused. Looduskaitse seab maastike kasutamisele oma tingimused ja liigsage kasutuse korral võib see olla piirkonnale ka ohtlik.

Männiku –

Suur laam väärtuslikku maastikku (jääb linna vahetusse lähedusse). Kasutusel 6 orienteerumiskaarti. Sobiv OJ rajana. Probleemideks on omand ja arendustegevus. Väga suure väärtusega orienteerumisala.

Harku mets-

Linna üks väärtuslikumaid loodusliikumise ja ka orienteerumisasalasid. Laama suurusest tulenevalt kasutuses 10 kaarti. Harku on orienteerumise seisukohast kõige laialdasemalt kasutatav. Siin saab harrastada nii orienteerumisjooksu kui ka ratta- ja suusaorienteerumist. Puuduseks on liigsage kasutamine.

Astangu –

Küllalt suur ala, mis pakub huvi. Ala sobiks tavaradadeks. Ala on värskelt kaardistatud, aga kasutatud on vähe, kuna probleeme on siin palju - maavaidlused, arendustegevus ja prügi. Ala on ka võsastunud.

Õismäe –

Tegemist on Õismäe tiiki piirava alaga, mis asetseb mitme kooli ja lasteaia läheduses, mistõttu on seal võimalik läbi viia orienteerumise algõpet. Samuti laste sprindivõistlusi. Hetkel kaart vananenud.

Tondi –

Väärtuslik koht koolide ja sprindipäevakute läbiviimiseks. Probleemideks on omand, arendustegevus ja prügi.

Tondilood –

Keskmise väärtusega koht õpilaste orienteerumisürituste korraldamiseks, mille kaart vajab uuendamist.

2.5 Rattasõidu tingimused Tallinnas

Jalgrattateede rajamine Tallinnas sai hoo sisse 1998. aastal. Juba siis nähti põhiülesandena spetsiaalsete jalgrattateede võrgustiku, mis ühendaks eri linnaosi kesklinnaga ja omavahel, väljaehitamist. Räägiti ka jalgrattatunnelitest ja sildadest. Olud olid toona liikluses tänastega võrreldes lihtsamad ja eesmärk - teha Tallinnast linn, kus on jalgrattaga sõita mugav ja paljud kasutavad seda igapäevase liiklusvahendina - tundus teostatav. Tol ajal oli liiklus hõredam ja ka teedel-tänavatel jalgrattaga sõitmine, mis jalgrattalinna idee puhul oluline, polnud suureks probleemiks.

Täna tundub, et ühe puudusena kavade juures, millest alustati, oli vähene tähelepanu mootorsõidukite ja jalgrataste koosliiklemise organiseerimisele. Peatähelepanu pöörati mootorsõidukitele tingimuste loomisele, jättes kõrvale nii jalgratturid kui ka jalakäijad, kelle liiklemine linnaruumis on muutunud selle aja jooksul ebamugavamaks. Palju on ristmikke, kus jalakäijatel ja nendega koos liiklevatel jalgratturitel tuleb ristmiku ületamiseks kulutada palju aega, kasutades kaugelt mitte lühemat teed. Jalgratturite kui mootorsõidukitega võrdväärsete liiklejate olemasolu mingikski teadvustamiseks hakati sõiduteedele kandma jalgratta sõiduradu, mis aga jalgratturite turvatunnet ei ole suurendanud. Praegu oleme olukorras, kus Tallinna kesklinnas ja magistraalteedel võib kohata sõitmas vaid üksikuid jalgrattureid, keda võib pidada pigem eranditeks, kes teevad julgustrikke, kui normaalseks liiklejateks. Tallinnas on ligemale 90000 15-74-aastast pluss 6300 10-14-aastast jalgratturit (kokku veerand elanikkonnast), kes kasutavad jalgratast suvisel perioodil erineva sagedusega. Valdavalt sõidetakse maal või looduses. Liikluse intensiivsemaks ja kiiremaks muutumise tõttu on jalgratta osatähtsus liiklusvahendina võrreldes 1998. aastaga langenud. Tänapäevaks on Tallinnas 6250 inimest, kes sõidavad jalgrattaga suvel vähemalt neli korda nädalas (Saar 2006). Suurem osa neist on harrastussportlased. Jalgratast hooajal regulaarselt liiklusvahendina kasutajaid on hinnanguliselt 200-300 ümber.

Tallinnasse on maha märgitud üle 134 km rattateid või sõiduteel eraldatud sõidurada ja selles osas on olukord formaalselt rahuldav. Pikimad rahuldavalt sõidetavad märgistatud ühendused on Kakumäe ja Mõigu vahel. Selle trassi ebamugavam koht on Järve ristmik, mille ületamine on sisuliselt lahendamata. Rahuldavalt sõidetav on ka trass Haabersti ja Pirita linnaosa vahel. Suurem osa teest on hästi sõidetav. Sellel trassil jätavad soovida Pelgulinna ja Kesklinna osa.

Rattateede märgistust võib lugeda rahuldavaks Pirita, Haabersti ja Mustamäe linnaosas ning ka sisuliselt võib nende linnaosade tingimustega rahule jääda. Lisaks märgistatud rattateedele on neis linnaosades ka küllaldaselt tänavaid ja kõrvalteid, kus pole liiga palju jalakäijaid ja saab suhteliselt ohutult liigelda. Tallinna kesklinnaga on paremini ühendatud Väike-Õismäe. Paldiski mnt ja Sõle tänav ristmikust algav ja Tähetorni tänavaga lõppev rattateelõik on Tallinna pikim (8860 m) ja piisavalt mugavalt ning ohutult läbitav. Samuti on kesklinnaga rahuldavas ühenduses Pirita linnaosa (Pirita tee) ja Mustamäe linnaosa.

Rattateede rajamisele (mahamärgimisele) heidetakse ette süsteemitust - rattateed kipuvad algama ei-kuskilt ja sinnasamasse ka lõppema. Esialgu on rattateed maha märgitud kõnniteedele ja kohtadesse, kus see on teeolude (teelõigu laius, pikkus, ristmikud) tõttu võimalik olnud, ehituslikult on tehtud vähe. Kuid alati ei kasutata ka seda loogikat. Rattatee Admiraliteedi basseini juures on kantud kõrgele kitsale kõnniteele, mis on selle laia asfaltala kõige ebamugavam rattasõidukoht. Sisuliselt ei ole rattateede mahamärgimine jalgratturite liikumistingimusi parandanud, olukord oleks sama ka ilma nendeta. Märgistatud teelõikude vahel on mitmeid lahendamata kohti ja need ei moodusta terviksüsteemi, mis võimaldaks ohutut ja mugavat liikumist linnaosade vahel ja igas suunas linnast väljumist, mis on vajalik ratta kui liiklus-, spordi- ja matkavahendi laialdasemaks kasutuselevõtuks. Tänapäevaks on kavandatud kolm rahvusvahelist jalgrattateed, mis viivad Tartu-Narva, Haapsalu-Paldiski ja Türi-Rapla suunale. Säärased väljasõidud peaks olema kõikides suundades ja need võiks ühtida linna üldise rattateede võrgustikuga. Kahjuks seda pole ka planeeringus ja millegipärast on Türi-Rapla rahvusvaheline teelõik kavandatud üldisest kergteede võrgust väljapoole (vt lisa 7). Tartu ja Pärnu suunal euroteid üldse ette ei nähta. Tõesti, kui pidada silmas Tartusse sõitu, siis sobib selleks jalgrattal paremini Piibe maantee, aga kuidas sõita Vaita, Kose-Ristile, Ardusse või Annasse. Tegemist on vahemaadega, mis on kogenud rattamatkajale ühe päeva teekond. Sama kehtib ka teiste suundade kohta. Eesmärgiks peaks olema jalgrattaga Tallinnast selle lähiümbrusse mugava ja ohutu sõidu võimaluste loomine.

2.5.1 Tallinna rattateede peamised puudused nende kasutajate hinnangul

Jalgrattasõidu tingimustele hinnangu saamiseks viidi jalgratturite ja jalgrattasõidu organisatsioonide seas läbi küsitlus. Küsitluse seas oli 50 juhuslikku sõitjat ja 10 klubijuhti ja Tallinnas jalgrattasõitu organiseerivate firmade töötajad. Respondentidel paluti anda hinnang jalgrattasõidu tingimustele linnas mugavuse, ohutuse ja tehnilise olukorra seisukohast ning teha olukorra parandamiseks ettepanekuid.

Esimene ja kõige üldisem põhjus, mis jalgrattaga liikumise Tallinnas keerukaks ja ohtlikuks muudab, on küsitluse arvates madal liikluskultuur. Valdav liikluskultuur on lubatust tunduvalt suurem (paljudes kohtades üle 60 km tunnis) ja ebaühtlane. Leidub sõitjaid, kes valivad sõidukiiruse tingimusi ja ohte hinnates, tehes seda lubatud sõidukiiruse piires, aga ka neid, kes ületavad märgatavalt lubatud sõidukiirust. Sellises

olukorras toimub paratamatult palju möödasõite ja sõidurea vahetusi. Viimastega häiritakse kaassõitjate sõidurütmi (aeglasemalt sõitjad ei saa alati teha õigeaegseid vajalikke ümberriivitusi) ja sageli ka trajektoori ehk sunnitakse neid tegema ootamatult ja mitte alati täielikult kontrollitud manöövreid. Sageli sõiduteid kasutavad jalgratturid on sellist praktikat analüüsinud ja peavad seda ühtlasest, mõningasest lubatud kiiruse ületamisest isegi ohtlikumaks. Madalat liikluskultuuri näitab ka see, et häirivalt palju on autojuhte, kes ei ole valmis taluma väikeseid ebamugavusi, mida jalgrattur võib neile liikluses valmistada. Jalgrattal liigelnud on pidanud taluma autojuhtide agressiivset käitumist - solvavaid žeste ja repliike, ohtlikke manöövreid nende suhtes. Selle põhjuseks võib olla ka jalgratturite eneste käitumine, aga auto kui suurema ohu allika põhimõttest lähtudes on autojuhtide säärane käitumine ülereageering.

Võimalik on ka liikluseeskirjade erinev tõlgendamine või nende mittetundmine. On jäänud mulje, et autojuhid ei tea jalgratturite õigusi, näiteks õigust kasutada liiklemiseks sõiduteid. Ka jalgratturid ületavad küllalt sageli oma õigusi ja seda teadlikult olukordades, mis on neile väga ebamugavad (ristmike ületamine, vasakpöörded jms). Sageli on nende eksimiste põhjused ka objektiivsed (rattateede halb märgistus). Kahtlemata on see näitaja küllalt subjektiivne, kuid osutab olulisele probleemile Tallinna liikluses – tolerantsi puudumisele ja samuti sellele, et ei mõisteta, et autojuht on suurema ohu allikas kui jalgrattur või jalakäija.

2.5.2 Jalgratturite käsitlemisel esile toodud valupunktid Tallinna sõidutingimustes.

Suurem osa jalgratturitest üldjuhul sõiduteid ja neile kantud sõiduribasid ei kasuta, seda teevad vaid harrastussportlased ja jalgratast liiklusvahendina kasutajad. Viimased kasutavad kõiki sõiduvõimalusi - teid-tänavaid, kõnniteid ja spetsiaalseid rattateid ning sõiduteedele märgitud sõiduradu.

Jalgratturi õigust kasutada sõiduks kõiki tänavaid ja teid, kus rattasõit ei ole otseselt keelatud, raskendavad nende arvates peamiselt kolm asjaolu:

- mootorsõidukite liiga suur liikluskiirus ja liikluse ebaühtlus,
- sõiduteedele või osaliselt kõnniteele, osaliselt sõiduteele pargitud autod,

- mootorsõidukijuhtide agressiivne ja individualistlik sõidustiil.

Mis aga puudutab rattateede mahamärkimist, siis ratturitele tundus, et seda on tehtud paljudes kohtades kiirustades ja läbimõtlematult. Mahamärgitud rattasõiduribade süsteemile heidetakse ette eelkõige terviklikkuse ja selge märgistuse puudumist. Siin ei osutata ülelinnalise võrgustiku puudumisele (selle tulekut oodatakse), vaid puudustele olemasolevas süsteemis, spetsiaalsete jalgrattateede ühendamisel sõiduteedega ja sõiduteedele rattateede mahamärgimise puudusi. Jalgrattakasutajate arvates on teede märgistus katkendlik ja jalgrattateede mahamärgimisel sõiduteele ei kasutata ühtset süsteemi

- Katkendliku joonega sõiduridadest eraldatud ala on eri laiusel, kohati alla meetri või kaovad sootuks.
- Rattateed ei ole selgelt eristatud mootorsõidukite alast ja nende märgistamiseks kasutatakse eri värve ja nii katkend- kui ka pidevat joont, nii kollast kui valget värvi jooni.
- Kogu teede märgistus on kulunud ja nähtaval on nii kehtivaid kui ka vanu kehtetuid jooni.
- Liiklus rattateedel on halvasti reguleeritud. Liiklusmärke ei näe õigeaegselt. Palju on kohti, kus jääb selgusetuks, kas rattatee jätkub sõiduteel, kõnniteel või lõpeb see üldse. Tihti on märgistamata eesolevad ohtlikud kohad.
- Probleemid tekivad ristmikel, kui jalgrattatee märgistus lõpeb; ei ole selgust kust edasi sõita, aga tuleb ju valida, kas oodata ristmiku ületamist sõiduteel või ületada tee jalakäijate ülekäigult.
- Kohati on jalgrattatähistus enne ristmikku lõpetatud ja algab pärast ristmikku uuesti.
- Vaid vähestes kohtades on jalgratturi tee märgitud jalakäijate ülekäigul. Enamasti seda ei ole, mis sunnib jalgrattal sõitjat rattalt sageli maha tulema, see teeb sõidu ebamugavaks.

Jalgrattatee eri lõikude puudulik seostatus, halb märgistus ja sagedased reguleerimata olukorrad muudavad rattateedel ja märgistatud sõiduridadel sõidu ebamugavaks.

Spetsiaalsetel (tinglikult) rattateedel ja kõnniteedel peetakse peamiseks puudusteks nende polüfunktsionaalsust. Samu teid kasutavad jalakäijad, rulluisutajad, jooksjad, jalgratturid ja

paremini ettevalmistatud spetsiaalsetel rattateedel ka erinevad väiksekubatuurilised mootorsõidukid (rollerid, mopeedid jms).

Olukorra parandamiseks soovitati olla rattateede sõiduteele märgistamisel järjekindlam, kasutada kõikjal sarnast märgistust, soovitatavalt kollast või punast, mis oleks autojuhtidele hästi nähtavad ja eristatavad mootorsõidukite liiklust korraldavatest joontest. Järjekindel tuleks olla ka selles, et märgistus hoitakse igal järgneval aastal (kui teid märgistatakse) sarnase, see aitab kaasa autojuhtidel harjumuse kujunemisele. Praeguses olukorras on autojuhtidel jalgrattasõitu reguleerivat teetähistust raske märgata. Kohtades kus rattateed ületavad sõiduteid võiks olla foorid.

2.5.3 Jalgrattateede tehnilised probleemid

Üldiselt ollakse rattateede kvaliteediga rahul ja asfaldiaukudesse suhtutakse mõistvalt ega nähta selles vaid rattateede probleemi. Puuduseks loetakse seda, et rattateede ja autoteede ristumiskohtades on üleminekud teravad ja kõrged. Nimetatud viga ei ole iseloomulik mitte ainult vanadele kõnniteedele, mis on märgistatud rattateedena vaid seda esineb ka uute puhul. Teine mure on, et teedele kantud jalgrattasõiduribad on kitsad ja kõrged kõnnitee piirdekivid muudavad neil sõitmise ohtlikuks. Ohutum oleks sellistel puhkudel kasutada kõnnitee ja sõidutee vahel sujuvat üleminekut nagu seda on tehtud näiteks Helsingis, nii jääb jalgratturile rohkem manööverdamisruumi.

Tinglikult võiks jalgratturid jagada kolme gruppi, kelle nõudmised sõidutingimustele on erinevad. Kõigepealt elamukvartalis kõnniteedel ja rattateedel 10-15 km/h sõitjad. Kiirus on sarnane jooksuparrastaja liikumiskiirusele ega erine oluliselt ka käijate liikumiskiirusest. Pikki vahemaid tavaliselt ei läbita. Nende hulgas võib olla ka neid, kes kasutavad jalgratast liiklusvahendina väikeste vahemaade läbimiseks. Sellise liikumiskiirusega sõites ei segata jalakäijaid ja vastupidi ning neid sõitjaid olemasolevad tingimused rahuldavad. Teise grupi moodustavad jalgratturid, kes kasutavad jalgratast vabal ajal kui liiklusvahendit selleks, et läbida pikemaid vahemaid linnas ja selle ümbruses. Vahemaad ei ole olulised, oluline on, et sõidetakse mõõduka kiirusega, umbes 20 km/h. Säärase kiirusega kõnniteedel liikumine ei ole enam mugav ja liiklumiseks kasutatakse nii rattateid kui ka kõnniteid ja teid- tänavaid, millel ei ole ratta märgistust. Teekond püütakse valida ratsionaalselt otsemaid teid pidi. Samas stiilis ja samas tempos sõidetakse ka

jalgrattamatkadel ja retkedel. Kolmanda grupi moodustavad sportliku sõidu harrastajad. Normaalsetes ilmastikutingimustes sõidetakse kiirusega 30 km/h ja üle selle. Jalgrattateid ja kõnniteid sellise sõidu juures ei kasutata. Reeglina sõidetakse mööda teid ja tänavaid. Kahe viimase grupi esindajad leiavad, et rattasõidu tingimused Tallinnas neid ei rahulda, kuna teedel-tänavatel sõitu peetakse pingeliseks ja ohtlikuks.

Sellest tuleneb järeldus, et ühest ja kõiki rahuldavast lahendusest juttu olla ei saa. Nagu juba eelnevalt öeldud, suurem osa jalgrattasõidu harrastajatest sõiduteid ei kasuta. Kogu linna katva kergteede võrgustiku loomine - eesmärk, milleni linnaarendamisel tahetakse jõuda - lahendaks probleemid suurema osa jalgratturite jaoks. Samas ei vasta see sportlaste ja harrastussportlaste, jalgratast liiklusvahendina kasutajate ja rattamatkajate vajadustele. Rattasõidu tingimuste parandamisel tuleb liikuda nii rattateede võrgustiku loomise kui ka liikluskultuuri parandamise suunas.

2.6 Elanikkonna nägemus Tallinna spordirajatistega varustatusest ja arendamissuundadest

Uute spordirajatiste ehitamisel lähtutakse vahel soovist arendada üht või teist spordiala või tõsta elanikkonna üldist sportimis- ja liikumisaktiivsust. Sagedamini tuginetakse ratsionaalsetele statistilistele argumentidele - baaside hulga ja tüübi vastavusele, harrastuse struktuurile ning tehnilis-normatiivsetele tingimustele (baaside ajakohasus, tehnilised võimalused, mõõtmed), samuti asukoht. Spordirajatiste kavandamisel tuleb arvestada ka nende arvamust ja huve, kes neid rajatise vajavad ning kasutama hakkavad st elanikkonna üldisemaid hoiakuid, aga ka teatud väiksemate gruppide (erinevate spordialade esindajate) huve. Selleks kasutatakse PART- meetodit (partitsipating plannig), mille käigus selgitatakse välja elanike hinnangud spordirajatistele ja ettepanekud nende arendamise kohta (milliseid rajatise ehitada). Meetod lähtub põhimõttest, et avalikud, paljusid puudutavad otsused peavad olema tehtud demokraatlikult. Võimalikult paljude kodanike osavõtt otsustusprotsessist ja nende arvamusega arvestamine viib avalikes küsimustes mitmes mõttes adekvaatsemate otsusteni, näitab kätte üldised proportsioonid. Niisiis esitavad elanikud osaleval planeerimisel oma hinnangu olukorrale ja nägemuse sellest, missugune peaks olukord nende meelest olema. Seda nimetatakse ka probleemi laiaulatuslikuks ajaloolis-ühiskondlikuks analüüsiks. (K. Suomi 1989 lk 25).

Osaleval planeerimisel kasutatakse meetodina elanikkonna küsitlusi. Käesolevas uurimuses kasutati sportimistingimustele antud hinnangute ja elanike soovitude väljaselgitamiseks kaht andmebaasi - Kultuuritarbimise uuringut ja töögrupi poolt läbi viidud Tallinna spordiharrastajate küsitluse andmeid. Esimene valim oli täiskasvanud elanikkonna (15-74-aastased) suhtes esinduslik, teine kallutatud. Tegemist oli spordiharrastajatega, kes kasutasid spordirajatisi keskmisest rohkem (84% neist tegeles spordiga üle 6 tunni nädalas). Seega oli tegu teatud mõttes ekspertidega, kelle hinnangud on adekvaatsemad. Regulaarsemad ja aktiivsemad harrastajad on üldiselt sportimistingimuste suhtes objektiivsemad ja kriitilisemad kui juhuslikud (Arvisto 2002). Lisaks on toetunud ka uurimuse “Noorte liikumisharrastuse struktuur ja arenguvõimalused” andmebaasile.

2.6.1 Spordirajatised, mida linlaste meelest oleks vaja nende kodu läheduses

Spordiharrastajate grupist oli oma kodukondi sportimistingimustega täiesti rahul 12%, 48% oli pigem rahul. Pigem polnud rahul 30% ja sportimistingimustega kodu läheduses polnud üldse rahul 10% vastajatest.

Kogu elanikkonna lõikes oli neid, kes sooviksid näha oma kodu lähedal terviseradu ja ujulaid, üle poole (vt tabel 10). Ligemale 40% soovis spordisaale ja üle viiendiku palliväljakuid.

TABEL 10

Spordirajatised mida sooviktakse kodu lähedal.

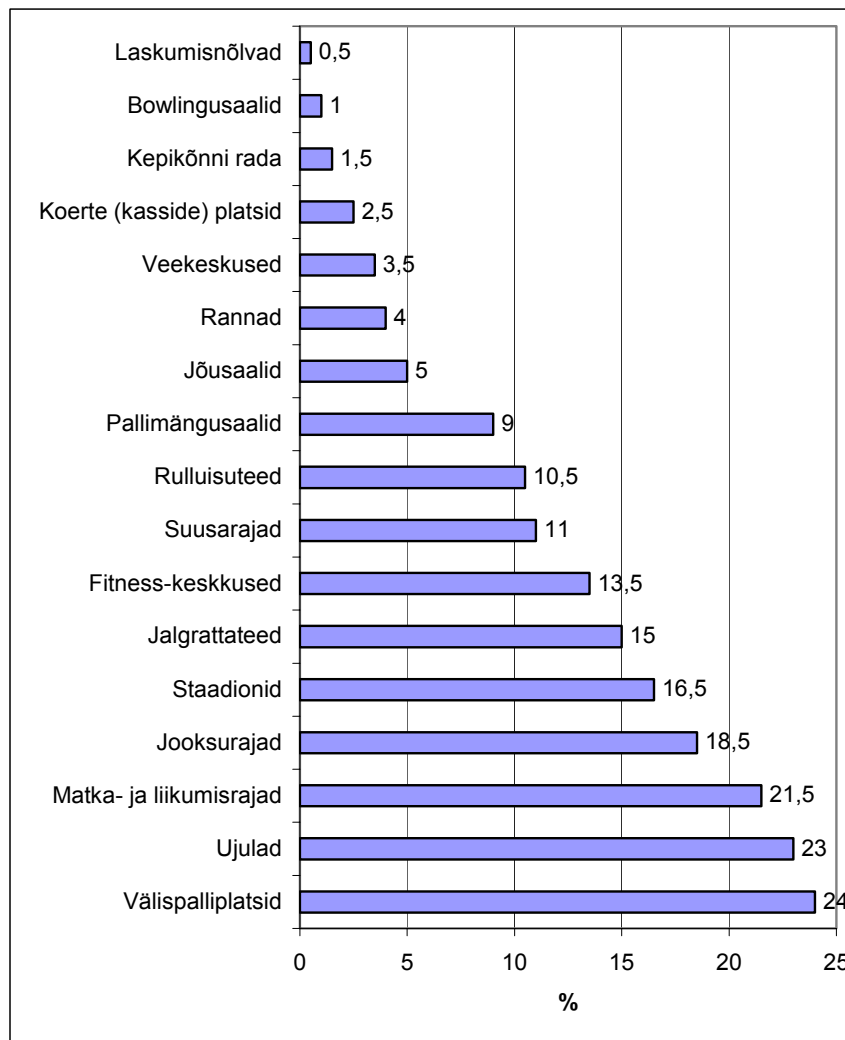
Spordirajatis	Keskmine	Tallinn	Teised linnad	Maa asulad
		%	%	%
Liikumisrajad (jooks, suusatamine, jalgrattasõit)	49,2	51,4	48,8	47,6
Basseinid, veekeskused	48,3	58,8	41,2	47,0
Saalid, võimlad	28,5	39,4	27,4	19,8
Pallimänguväljakud	26,3	22,2	27,4	28,8
Staadionid	17,0	19,4	18,2	13,2
Muu	2,9	4,3	3,0	1,5

Kultuuritarbimise uuring 2006.

Harrastajate grupis, kes hindavad olukorda ilmselt objektiivsemalt ja ratsionaalsemalt, vajadustest lähtuvalt, olid näitajad tagasihoidlikumad. Erinevatele liikumisradade (suusa, rulluisu, ratta, jooksu, matka ja kepikõnni) vajadusele osutas 34% vastanutest. Ujulate

vajadusele 19,5%, spordisaalide 13,5%, staadioni 10,5%, jõusaalide 10%, tenniseväljakute 9,5% ning välipalliplatside vajadusele 8,5% vastanutest. Protsendi ümber oli nimetatud ratsaspordibaasi, ronimisseina, sõudebaasi, aeroobikasaali, välisuujulat ja lasketiiru.

Kui eelneva küsimusega selgitati välja, millised spordirajatised peaksid vastajate arvamusel olema nende oma kodu läheduses, siis järgnev annab ettekujutuse sellest, missuguseid spordirajatisi loetakse nende hulka, mis peaksid olema kõigile linlastele kättesaadavad (vt joonis 8)

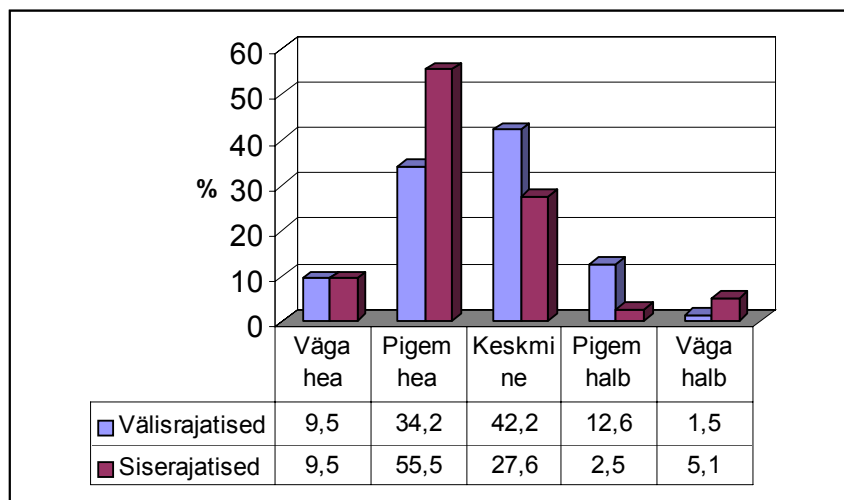


JOONIS 8 Spordirajatised, mis peaksid olema kõigile kättesaadavad

Nagu eelmise nii ka selle tunnuse puhul domineerivad ujulad ja liikumisrajad ning kergsõiduteed (jalgratta, rullisuteed). Tuntakse ka suhteliselt uue sporditeenuse fitnessi³ laialdase kättesaadavuse vajadust. Nagu näeme, on enamuses nimetatud spordiobjekte, mida käsitletakse lähiliikumispaiadena.

2.6.2 Hinnang sportimistingimustele ja baaside kasutamise hinnale

Aktiivselt spordiga tegelejad hindasid Tallinna spordibaaside tehnilist olukorda positiivselt. Sisespordirajatiste üldist olukorda hindas kaks kolmandikku vastanutest väga heaks või pigem heaks. Hinnang välisrajatistele oli pisut tagasihoidlikum, 14,1% vastanutest luges neid halvaks. (vt joonis 9)



JOONIS 9. Harrastajate hinnang Tallinna spordirajatiste tehnilisele seisukorrale

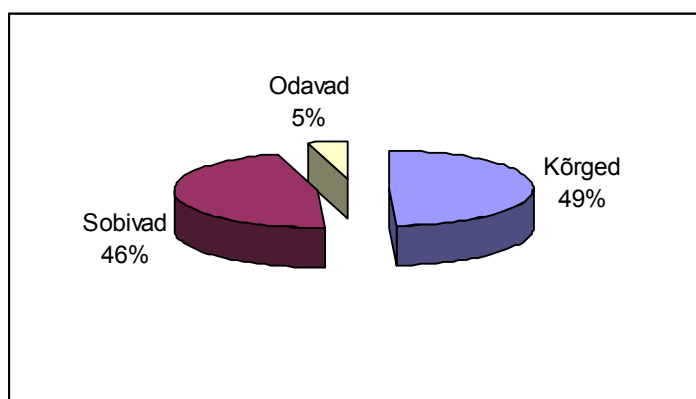
Spordirajatiste kasutamise hindu peab kõrgeks pool spordiharrastajatest ja ligemale sama paljudele tunduvad need sobivad (vt. joonis 10). Leiti, et odavam võiks olla veekeskuste, ujulate, spordisaalide ja fitness-klubide külastamine. Muude alade seas, mis võiksid odavamad olla mainiti bowlingut, squashi ja golfi ning kardisõitu.

Kuna nii arvavad inimesed, kes tegelevad spordiga regulaarselt ja teevad igakuiselt kulutusi spordibaasidele, võib oletada, et üheks oluliseks hoovaks, mille kaudu omavalitsused ja riik sporti- ja liikumisharrastust elavdada saavad, on spordiharrastuse

³ Fitness teenuse all mõistetakse spordirajatisi nagu Status Club, Coral Club ja teised, kus pakutakse pakettis erinevaid sportimisvõimalusi (ujula, jõusaal, aeroobika jms) ja taastusteenuseid.

doteerimine neile, kellel selleks vahendid puuduvad, või spordibaaside materiaalne toetamine. Viimane võib tekitada vastuolusid, kuna evib ebaausa konkurentsi tunnusjooni erasektori suhtes. Teadaolevalt spordirajatisi ka toetatakse, siiski maksab Tallinnas ujula tund keskmiselt 65 krooni. Võrdluseks võib öelda, et nii Soomes kui Norras maksab paljudes munitsipaalujulates tund 45 krooni piires. Erasektorile kuuluvate ujulate ja veekeskuste piletid on kordades kallimad.

Tundub, et sportimise maksumus võib olla momendil olulisemaks harrastust piiravaks teguriks, kui seda on spordirajatiste puudumine või nende halb seisund



JOONIS 4. Harrastajate hinnang spordirajatiste kasutamistasudele

2.6.3 Tallinlaste hinnangud sportimist takistavatele teguritele

Tallinlaste liikumis- ja sportimiskäitumist mõjutavate tegurite seas olid olulisemad subjektiivsemad- huvi ja aja puudumine (aja puudumisele osutab ka koduste tegemistega seotus). Aja puudumist ei saa lugeda siiski vaid subjektiivseks teguriks. Objektiivsetest teguritest väärivad tähelepanu väsimus ja tervislik seisund (vt tabel 10). Vahendite puudust ja sportimise kõrget hinda nimetas liikumisharrastust takistavana 43,9%, organisatsioonilistele asjaoludele (pole sportimisoskusi, seltskonda, juhendajat) osutas 44,7%. Takistustest pole ka vähetähtis materiaalne olukord. Spordirajatiste puudumisele osutas 9,3% respondentidest, mis on küll mitesportimise põhjuste seas tagasihoidlikul positsioonil, kuid puudutab siiski 12650 inimest. Ekspertide grupist leidis 20%, et spordirajatiste puudumine takistab neil kõigi soovitud aladega tegelemist.

Kui võrrelda selles osas Tallinnat ülejäänud vabariigiga, siis tundub, et tallinlastel on muu vabariigiga võrreldes vähem vaba aega (vt tabel 10).

Noorte (12- ja 15-aastased) seas on neid, kes erinevatel põhjustel spordiga üldse ei tegele või teevad seda vajalikust palju vähem, 20-35% tulenevalt vanusest. Halb tervis on takistuseks 5-8%le. Peamised põhjused, mis takistavad õpilastel regulaarselt ja vajalikus mahus harjutamist, on- ajapuudus (29,7%) ning huvi ja tahte puudumine (17,6%). Spordiga vahetult seotud tegurid - sportimispaikade puudumine (13,7%), treeningrühma ja kaaslaste puudumine (24,8%) ning piisavate sportimisoskuste puudumine (8,9%) - moodustavad kokku 44%. Aja ja tahtepuudus on tegurid, mille osa vanusega kasvab. Seda pidas 12-aastastest peamiseks sportimise takistuseks 27,2%, aga juba 15-aastaste hulgas oli teguri osakaal 35%. Spordiga vahetult seotud tegurid (kaaslased, sportimisoskused, treeningrühm) mõjutavad aga rohkem nooremaid. Spordirajatiste puudus oli takistuseks vaid 7,7%le 12-aastastest õpilastest, mis on väike hulk. Nagu näeme, on õpilaste jaoks olulise tähtsusega spordi korralduslik ja materiaalne pool - treeningrühmad, kaaslased, spordi maksumus ja omandatud sportimisoskused. Viimaste puudumise tõttu jääb sportimisest eemale või teeb seda vajalikust väiksemas mahus küllalt suur hulk õpilasi.

TABEL 10

Spordi- ja liikumisharrastusest eemalejäämise põhjused (15-74-aastased)

Põhjus	Keskmine	Tallinn	Teised linnad	Maa-asulad
	%	%	%	%
Pole piisavalt huvi ega viitsimist	44,3	45,7	42,0	45,2
Ajapuudus	39,7	45,5	38,2	36,4
Väsimus pärast tööd	35,5	39,1	36,3	31,7
Halb tervislik seisund	31,1	24,8	37,5	30,3
Kodused (perekondlikud) kohustused	22,0	27,5	20,2	19,1
Pole piisavalt sportimisoskusi	15,2	24,4	15,0	7,8
Sportimine on liiga kallis	13,5	28,0	5,9	8,6
Pole sobivat seltskonda, treeningukaaslast	11,8	16,3	9,5	10,1
Spordivarustuse, -inventari puudus	11,1	15,9	7,8	10,2
Sportimiskoha (saali, väljaku jms.) puudus	5,8	9,3	2,9	5,6
Pole sobivat juhendajat	3,2	4,0	3,6	2,3
Muu põhjus	2,2	1,6	3,6	1,3
Pole transporti/ halvad transpordivõimalused	1,0	0,4	0,3	2,1

3. UURIMUSE PEAMISED TULEMUSED JA ARUTELU

Prognoositakse Tallinna ja selle ümbruse elanikkonna jätkuvat mõõdukat kasvu, kusjuures arvestada tuleb ka linnaga igapäevaselt seotud inimeste ja turistide lisandumist, kes linna vaba aja ning spordirajatise külastavad.

Linna liikumisharrastuse teenuste turg on muutunud atraktiivsemaks ja äri sektor on hakanud spordirajatistesse (vee keskused, ujulad, jõu- ja aeroobikasaalid jms) üha jõudsamalt investeerima ning see protsess jätkub.

Tänapäevaseks tegeleb liikumisharrastusega pealinnas füsioloogiliselt piisava sagedusega (vähemalt 2 korda nädalas) 19% täiskasvanuist, kellele lisandub 17% kord nädalas harjutajaid. Võrreldes 2003. aastaga näitab sagedamini harjutavate linlaste osakaal vähenemise tendentsi.

Noortest (10-15-aastased) tegeleb spordi- ja liikumisharrastusega füsioloogiliselt piisava sagedusega sõltuvalt vanusest 60-80%. Gümnaasiumi lõpuklassides sportimisaktiivsus kahaneb 50%ni, tütarlastel enam. Üldtoodud üldiste näitajate poolest ei erine Tallinn märkimisväärselt vabariigi teistest piirkondadest.

Tallinnas harrastatavate spordialade spekter on lai, arvult ligi sada, kusjuures enamiku inimeste spordiharrastus koondub kümnele spordialale - suvel harrastatavaimad alad on ujumine (38,2%), jalgrattasõit (28,2%), tervisekäimine (17,9%) ja jooksmine (14,7%) - talvel on populaarseim suusatamine (22,1%), millele järgnevad ujumine (19,8%), tervisekäimine (12,6%), aeroobika (12,7%) ja jõutreening (7,9%).

Täiendavalt praegusele soovitakse enam tegelda ujumise, atleetvõimlemise, rattasõidu ja suusatamisega. Võib oletada, et vastavate tingimuste paranedes nende alade harrastajate hulk kasvab.

Liikumis- ja spordiharrastust takistavate tegurite seas on olulisemad subjektiivsemad tegurid huvi- ja ajapuudus (45%), kusjuures ajapuudus takistab tallinlasi muust vabariigist enam. Objektiivsetest teguritest väärivad tähelepanu väsimus ja tervislik seisund, mida kumbagi märkis kolmandik tallinlastest. Spordivarustuse puudumist ja sportimise kõrget

hinda nimetas liikumisharrastust takistavana 43,9%, organisatsioonilistele asjaoludele (pole sportimisoskusi, seltskonda, juhendajat) osutas 44,7% vastajatest.

Suurem puudus on ujulatest, spordisaalidest ja liikumisradadest (suusa-, ratta-, jooksu- ja matkarajad). Sõiduteedele märgitud rattasõiduread on halvasti tähistatud ja ei ole sõitmiseks ohutud. Kergteede omavaheline ühendatus ja süsteemsus jätab esialgu veel soovida.

Lisaks ujulate ja saalide vähesusele on probleemiks ka nende ebaühtlane jaotus linnaosade lõikes. Ujulatega on paremini varustatud Haabersti ja Pirita linnaosa. Halvemas olukorras on Põhja-Tallinn ja Lasnamäe. Uute rajamisel peab silmas pidama, et spordi ja liikumisharrastajate poolt on eelistatumad kõigile avatud vähemalt 25 m standardujulad. SPA tüüpi ujulaid soovitakse vähem.

Spordisaalidega on paremini varustatud Pirita, Kristiine, Kesklinn ja Haabersti. Halvemas olukorras on Mustamäe, Põhja-Tallinn ja Nõmme. Lasnamäe on halvimas olukorras.

Saalide kasutamisel eelistavad pallimängijad suuremaid saale (36x18), mida on vaid 28% saalide koguarvust.

Staadionidega on Tallinn varustatud, kuid umbes pooled neist vajavad kaasajastamist. Vajadustele vastavalt on ka jalgpalli, korvpalli ja võrkpalliplatse (kaasaarvatud rannavõrkpall). Kuigi linnas on vaid üksikud võrkpalliplatsid, ei osuta küsitluste tulemused sellele, et neid oleks juurde vaja, kuna välitingimustes võrkpalli mängimise traditsioon on ilmselt katkenud.

Linnas jätavad soovida ratta- ja rulluisu sõidutingimused. Vähe on kergsõiduteid ja puudub kogu linna haarav teede võrgustik. Kuna teede võrgustik on arendamisel, olukord ilmselt paraneb ja laheneb paljudele jalgrattakasutajatele rahuldaval moel. Tõsisem probleem on rahvasportlaste, jalgratast olmesõitudeks kasutajate ja rattamatkajate sõidutingimuste turvaliseks muutmisega. See tähendab jalgrattaga sõiduteedel liiklemise turvaliseks muutmist. Siiani sõiduteedele mähmähmäh rattaribad ei ole turvalised, kuna liikluskultuur on madal ja linn on liigselt autokeskne.

Linnas on momendil rahuldaval määral rohealasid, mis sobivad loodusliikumiseks ja orienteerumiseks, kuid suurel osal neist aladest on ohuks arendustegevus ja omandiküsimused.

Spordirajatistega varustatuse olukorda ja selle adekvaatsust elanike vajadustega uuriti ka rahva- ja harrastussportlaste küsitlemise teel. Küsitlus näitas, et rajatiste puudumine takistab sportimist vaid 9,3%il kogu Tallinna elanikkonnast. Linna aktiivsetest spordiharrastajatest leidis 20%, et spordirajatiste puudumine takistab neil tegelemast kõigi soovitud aladega.

Spordiharrastajatest 60% oli oma koduümbruse sportimisvõimalustega rahul ja 40% ei olnud.

Sisebaase pidas heas seisuskorras olevaks 66% ja välirajatisi 44% vastajatest.

Elanikkonna küsitluste tulemused osutavad liikumisradade, ujulate ja saalide vajadusele. Uusi spordisaale soovis linna 40%, liikumisradu 50% ja ujulaid 60% ning veidi üle viiendiku palliplatse. Harrastajate grupis olid näitajad tagasihoidlikumad, kuid mainiti suuremat hulka spordirajatisi. Erinevate liikumisradade (suusa, rulluisu, ratta, jooksu, matka ja kepikõnni) vajadusele osutas 34% vastanutest. Ujulate vajadusele 19,5%, spordisaalide 13,5%, staadioni 10,5%, jõusaalide 10%, tenniseväljakute 9,5% ning palliplatside vajadusele 8,5% vastanutest. Protsendi ümber oli nimetatud ratsaspordibaasi, ronimisseina, sõudebaasi, aeroobikasaali, välisujulat ja lasketiiru.

Spordirajatiste kasutamise hindu pidas kõrgeks pool spordiharrastajatest ja ligemale sama paljudele tundusid need sobivad ning vaid paar protsenti vastajatest pidas hindu odavaks. Rajatiste, mille külastamine võiks odavam olla loetelu eesotsast leiame ujulad, spordisaalid, veekeskused, fitnesss-klubid.

Suur osa Tallinna spordisaale ja ujulaid kuulub koolide juurde, mis on plussiks, kuna need leiavad kasutust kogu päeva jooksul. Peale koolitööd on need kooli spordiringide, spordikoolide ja spordiklubide treeningkohtadeks kuni kella 18.00. Seejärel on koolide ujulad ja spordisaalid spordiharrastajatele avatud. Harrastajate poolt eelistatum ja nõutum aeg on kelle kuuest kella kaheksani. See aeg on praktiliselt kõigis spordisaalides täidetud. Hilisemaid aegu kuni kella kümneni nii intensiivselt ei kasutata.

Koolisaalide probleemiks on nende suurus. Valdav osa saale on 24x12 meetrised või väiksemad. Kehalise kasvatuse tundide läbiviimise tingimuste parandamiseks ning nii võistlus- kui ka koolispordi arendamiseks oleks vaja 36x18 m või suuremaid saale.

Võrreldes Saksamaal rakendatud "*Golden Plan Ost* normidega, mis tunduvad linna liikumisharrastuse praeguse taseme ja arengufaasi juures võrreldavad ning orienteerivad, on Tallinnas piisavalt staadione, kuid suur on mahajäämus spordisaalide ja ujulate osas. Juhul kui peetakse otstarbekaks nende tingimuste loomist, on vaja linnas 25m ujulate hulka suurendada 60-70% ja juurde ehitada ligemale 30-40% saalipinda. Saalide ja ujulate planeerimisel tuleb arvestada kindlasti ka ärisektori panusega. Praegust olukorda võib pidada investeeringutele soodsaks. Rajatakse klubi tüüpi spordikeskusi, kus on ujulad, jõu- ja aeroobika- ning muud saalid Samuti tuleb juurde uusi veekeskusi. Märtsis avati Tallinki veekeskus sadama piirkonnas, "Reval Sport" rajab kesklinna uue kahe basseiniga veekeskuse, mille planeering on juba valmis. Ehitusjärgus on veekeskus Paldiski mnt 4. Erasektoris on kavandamisel veel vähemalt 2 ujulat-veekeskust.

4. SOOVITUSED

Pealinna sportimistingimuste parandamisel ja uute rajatiste kavandamisel on perspektiivne, aja- ja asjakohane lähtuda linnaruumi kui elukeskkonna kujundamise terviklikkusest ja kõigi linlaste põhigruppide (lapsed, noored, vanurid, vaesed-rikkad jms.) spetsiifilistest liikumisharrastuslikest vajadustest.

Spordi- ja liikumisharrastuse paikade rajamine on jõudnud etappi, kus pole enam õigustatud totaalne rajatiste hulga suurendamine (mistahes sportimispaik kuhu tahes).

Oluliseks hakkab muutuma spordirajatiste käepärasus (paiknevus igapäevases liikumisruumis), ajakohasus, meeldiv asukoht. Sportimispaikade arendamisel sobib võtta põhimõtteks ruumiliselt ühtlase, kõigile elanikele logistiliselt mugava (sobiva aja- ja rahakuluga kasutatava), nende soovidele ja vajadustele vastava spordirajatiste võrgustiku kujundamise, mis haaraks mitte üksnes linnaruumi vaid ka selle lähiümbrust.

Liikumisharrastust on mõttekas käsitleda sarnaselt põhjanaabritele kui elanike põhiõigust, ning selleks võimaluste loomist kui põhiteenuse pakkumist, mis on suunatud elanike enesearendamisele, elukvaliteedi parandamisele, vaimse ja füüsilise töövõime ja tervise kindlustamisele.

Liikumisharrastusse investeerimisel tuleks arvestada elanikkonna laiemate hulkade vajadustega, samuti elanikerühmadega, kellele sportimine- ja liikumisharrastus, eriti spordibaaside kasutamine, on võimalik vaid avaliku sektori toel. Laiema plaani, millest omavalitsustel esmajärjekorras lähtuda, moodustavad kehalise kasvatuse, noortesporti ja harrastussporti ning liikumisharrastuse vajadused.

Linnaelanike liikumise ja sportimise hõlbustamise huvides on vaja linnas säilitada võimalikult palju avalikku ruumi ja spetsifitseerimata rohealasid mõistlikus kauguses elukohast, ühistranspordiga kuid eriti jalgsi ja jalgrattaga kergelt ligipääsetavad. Eriti vajalikud lastele ja eakatele erinevateks kehalisteks tegevusteks, kuid spordialade huvides ja seda eelkõige noorte võistlussporti silmas pidades, on vajalik rajada treeninguteks ning võistlusteks spetsiifilisi (suletud) kohti, mis vastaksid täpselt üksikute spordialade läbiviimise nõuetele

Tallinna liikluse võimalikult kiireks muutmine kujutab endast jalgrattasõidu seisukohast ohtu ja arengutakistust. Võib-olla on vaja see mõtte linnaplaneerimiskavades üle vaadata ja piirduda liikluse sujuvuse ja liikluskultuuri tõstmise eesmärkidega.

Jalgratta kui spordi-, matka- ja olmeliiklusvahendi kasutajate ringi laiendamiseks tuleb lisaks kergteede võrgustiku arendamisele muuta jalgrattaga teedel-tänavatel liiklemine ohutumaks. See tähendab jalgratta sõiduridade selget täpset märgistamist sõiduteedele, liikluskultuuri parandamist, individualismi kõrvaldamist liikluses.

Klassikaliste välialade (jooks, suusatamine, maastikurattasõit, orienteerumine) tingimuste säilitamiseks/parandamiseks on vaja säilitada linnas olemasolevad rohealad, arendada neid elamukvartalitega ühendavaid teid/liikumisradu. Luua väärtuslikumate piirkondlike või ülelinnalise tähtsusega rohealade juurde parkimisvõimalusi.

Konkreetselt võiks kavva võtta Järve-Raku rekreatiivala parkimisprobleemide lahendamise. Lähielanike (Järve, Kitseküla) tarvis võiks kavandada Järvevana teele ülekäigu Järve metsa pääsemiseks. Lasnamäe liikumisradadeks (jooksmine, suusatamine) sobivad kohad on näiteks Pirita jõe org.

Tallinnas on tervikuna saalide ja ujulate osas puudujääk ning linnaosad on nendega erinevalt varustatud. Eelkõige puudutab see Lasnamäed, kus mahajäämus on kõige suurem. Tegemist on suure rahvaarvu ja kõrge elanike kontsentratsiooniga linnapiirkonnaga, kuhu läheks vaja vähemalt kolme ujulat ja saalipinda tuleks vähemalt kahekordistada. Uute spordirajatiste üheks asukohaks võiks olla Mustakivi asumis süda, koht kus juba asub staadion. Sportimiskeskuseks, kus võiks asuda ka linnaosa tähtsusega spordirajatise nagu jäähall, lasketiir, samuti ujula jms, on Tondiraba. Uue ujula ja liikumisradade asukohana võib kaaluda ka Laagna tee, Pallasti ja Pae tänava vahele jäävat ala, kus asub kunagine karjäär, mille arendamisest rekreatiivalaks on avalikkuses ka juttu olnud. Koha läheduses on mitu kooli, millel ujulad puuduvad. Ala pluss on selle hea ühendus Kadrioruga.

Uuele ujulale võiks olla koht ka Suur-Sõjamäe äripiirkonna planeeringus. Linna seisukohast katab sealne ujula Tartu mnt ümbruse, Sikupilli ning Ülemiste piirkonna elanike vajadused. Samuti asub selle läheduses Rae vallas arenev elupiirkond. Sinna ujula planeerimisel tuleks püüda teha koostööd ärisektoriga, kuna piirkonnas ristuvad avalikud ja erahuvid. Sikupilli, Ülemiste, Torupilli, Juhkentali ja Kadrioru piirkonna elanikke

teenindava ujula asukohaks sobiks Sikupilli Keskkooli või Kadrioru Saksa Gümnaasiumi piirkond.

Ujula, mis sobivas kauguses ja hästi ligipääsetav nii Nõmme kui Mustamäe elanikele, asuasukoht võiks olla TTÜ Spordikompleksi piirkonnas. Koht on sobilik ka looduse poolest.

Ujula õigustaks oma olemasolu ka arenevas Kopli-Paljassaare piirkonnas. Selle asukohaks sobiks piirkond, kus on kaks kooli - Tallinna Kunstigümnaasium, Kopli Vene Põhikool - ja Põhja spordihoone.

Olukorda ja arenguid hinnates võiks linn lähiaastatel juurde ehitada 5-6 uut ujulat ja paarikümmend suuremat spordisaali, millest osa asendaksid koolide 18x9 ja väiksemaid saale, mida saaks omakorda ümber profileerida jõu, aeroobika ning tantsusaalideks. See parandaks linna spordiharrastuse tingimusi oluliselt. Esialgu oleks see samm suunatud kehalise kasvatused tundide läbiviimise tingimuste ja spordirajatiste kättesaadavuse parandamisele ning rajatiste ajakohastamisele. Liikumisharrastuse kandepinna laienemisel elanike seas, mis elatustaseme paranedes ja linna kasvades vähehaaval toimub, leiavad uued baasid ka optimaalse rakenduse.

Harrastajate ringi laienemine ja harrastuse sagedasemaks muutumine nõuab lisaks spordirajatistele ka liikumisharrastuse propageerimist, organisatsioonilist tööd, mõnede väärtuste ümberhindamist, aga ka vähemkindlustatute sissetulekute tõusu või nende toetamist spordibaaside kasutamisel.

KIRJANDUS

Bach, Lüder. 1995. Sports and Urban Planning – Sports Behavior as a Basis for Sports Facilities Development Planning. In: Weiss, O., Schulz, W. (eds.): *Sport in Space and Time*. Vienna: WUV-Universitätsverlag, 185-193.

Bale, John. 2003. *Sports Geography*. 2nd ed. London and New York: Routledge.

Certeau, Michel de. 2005. *Igapäevased praktikad. I Tegemiskunstid*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

Eichberg, Henning. 1995. Problems and Future in Sports Sociology: A Revolution of Body Culture? *International Review for the Sociology of Sport*, 30(1), 1-18.

Eichberg, Henning. 1998. Body Culture as Paradigm. In: Bale, J., Philo, C. (eds.): *Body Cultures: Essays on Sport, Space and Identity*. London and New York: Routledge, 111-127.

Henry, David. 1973. *Social Justice and the City*. London: Edward Arnold.

Henry, Ian and Chris Gratton. 2001. Sport in the city: Research issues. In: Gratton, C., Henry, I.P. (eds.): *Sport in the city: The role of sport in economic and social regeneration*. London and New York: Routledge, 3-11.

Jauhiainen, Jussi. 2005. Linnageograafia: Linnad ja linnaruum modernismist postmodernismini: AS Pakett.

Lefebvre, Henri. 1991. *Production of Space* Oxford: Blackwell.

Lehtovuori, Panu. 2003. Avalik linnaruum ja paljutuumalise linna areng. Vaateid Helsingi regioonile. *Maja*, 2.

Ryynänen, Aimo. 1992. Liikuntapaikkapalvelut ja kansalainen tasa-arvo. Jyväskylän yliopiston Liikunnan kehämiskeskukseen julkaisu no 1/2000, 16.

Schulz, Wolfgang. 1995. Physical Exercise and the City. In: Weiss, O., Schulz, W. (eds.): *Sport in Space and Time*. Vienna: WUV-Universitätsverlag, 179-184.

Suomi, Kimmo. 1989. Liikuntasuunitelun uudistaminen yhteissuunnitelulla. Tekninen korgeakoulu: Espoo, 24-25.

Suomi, Kimmo. 2000. . Liikuntapaikkapalvelut ja kansalainen tasa-arvo.

Theeboom, Marc and Paul De Knop. 2001. Sports policy research in the city of Antwerp. In: Gratton, C., Henry, I.P. (eds.): *Sport in the city: The role of sport in economic and social regeneration*. London and New York: Routledge, 278-285.

Vertinsky, Patricia. 2004. Locating a 'Sense of Place': Space, Place and Gender in the Gymnasium. In: Vertinsky, P., Bale, J. (eds.): *Sites of Sport: Space, Place, Experience*. London: Frank Cass, 8-24.

LISAD

Spordiklubides harrastatavad spordialad

JRK NR	SPORDIALA	Harrastajat	TEISED ROK'I TUNNUSTATUD		
	SUVEOLÜMPIAALAD		SPORDIALAD	Harrastajat	
1	AERUTAMINE	104	1	ALLVEESPORT	159
2	DŽUUDO	1 606	2	ALPINISM	145
3	ILUVÕIMLEMINE	734	3	AUTOSPORT	388
4	JAHLASKMINE	7	4	BRIDŽ	244
5	JALGPALL	4 852	5	GOLF	5
6	JALGRATTASPORT	207	6	INVASPORT	91
7	KERGEJÕUSTIK	2 691	7	KARATE	1 528
8	KORVPALL	3 924	8	KARDISPORT	35
9	KÄSIPALL	710	9	KEEGEL	289
10	LASKMINE	125	10	KULTURISM	1 462
11	LAUATENNIS	220	11	KÕIEVEDU	
12	MAADLUS	288	12	LAEVAMUDELISM	40
13	MOODNE VIEVÕISTLUS	20	13	LENNUSPORT	377
14	PESAPALL		14	MALE	753
15	POKS	544	15	MOTOSPORT	181
16	PURILAUASÕIT	2	16	ORIENTEERUMINE	1 031
17	PURJETAMINE	630	17	PETANK (PETANQUE)	239
18	RANNAVÕRKPALL	80	18	PILJARD	22
19	RATSUTAMINE	255	19	RENDŽU (RENJU)	81
20	SULGPALL	405	20	RULLUISUTAMINE	124
21	SÕUDMINE	67	21	SEINATENNIS (SQUASH)	73
22	TAEKWONDO	371	22	SUMO	59
23	TENNIS	2 062	23	VEEMOTOSPORT	53
24	TRIATLON	128	24	WUSHU	139
25	TÕSTMINE	31	25	VÕISTLUSTANTS	890
26	UJUMINE	4 391	ROKi TUNNUSTATUD SPORDIALAD KOKKU		8 408
27	VEHKLEMINE	402			
28	VIBUSPORT	35			
29	VÕRKPALL	1 608			
SUVEOLÜMPIALAD KOKKU		26 499			
TALIOLÜMPIAALAD		Harrastajat			
1	JÄÄHOKI	617			
2	JÄÄKEEGEL (CURLING)	44			
3	KAHEVÕISTLUS (TALVINE)	37			
4	LASKESUUSATAMINE	173			
5	LUMELAUASPORT				
6	MURDMAASUUSATAMINE	648			
7	MÄESUUSATAMINE	61			

8	SUUSAHÜPPED	18
9	UISUTAMINE	485
	TALIOLÜMPIAALAD KOKKU	2 083

TEISED SPORDIALAD		Harrastajat			Harrastajat
1	AEROOBICA	2 703	25	MATKAMINE	216
2	AIKIDO	94	26	MINIGOLF	
3	AKROBAATIKA	207	27	MOOTORKELGUSPORT	3
4	AMMULASKMINE		28	MUUD ALAD*	10
5	AUTOMUDELISPORT	89	29	MÄLUMÄNG	4
6	FRISBEE ULTIMATE	34	30	NOOLEMÄNG	400
7	HARRASTUSKALAPÜÜK	564	31	PAINTBALL	122
8	HARRASTUSUISUTAMINE		32	PUUPALL	
9	HSING-I-CHUAN	20	33	RAADIOSPORT	
10	IDAMAAD E VÕITLUSVIISID	231	34	RAHVASTEPALL	
11	INDIACA	83	35	RULA	
12	JAHIPRAKTIKALINE LASKMINE	50	36	SAALIHOKI	465
13	JAHISPORT	487	37	SAMBO	61
14	JU-JUTSU	323	38	SANGPOMMI ALAD	
15	JÕUTÕSTMINE	187	39	SHAPING	1 288
16	JÄÄPURJETAMINE	86	40	SPORTLIK KALAPÜÜK	79
17	KABE	222	41	SÕJAVÄE VIIEVÕISTLUS	23
18	KICKBOXING	149	42	TAIJI	48
19	KIIKING		43	TANTSIMINE	125
20	KIRIMALE	104	44	TERVISESPORT	6 194
21	KOROONA		45	TULETÕRJESPORT	
22	KURNIMÄNG		46	VIGURRATTASÕIT	
23	LAUAMÄNGUD		47	WING TSUN	17
24	MAAHOKI		48	VÕIMLEMINE	2 926
			TEISED SPORDIALAD KOKKU		17 614
			KOKKU		54 604

51 394

Õpilaste poolt suvel harrastatavad spordialad (%)

Spordialad/ tegevused	Tallinna koolid	Teised koolid
Ujumine	52,7	50,7
Jalgrattaga sõitmine	40,5	36,9
Jooksmine	37,9	41,3
Jalgpall	25,9	26,6
Korvpall	17,8	20,8
Rulluisutamine	17,5	9,5
Võrkpall	7,4	10,6
Tantsimine	7,4	6,6
Tennis	6,1	3,8
Kergejõustik	5,6	6,8
Pallimängud	4,1	5,3
Ratsutamine	4,0	3,1
Rulaga sõitmine	3,6	2,4
Jõusaalitreening	2,3	2,1
Sulgpall	1,8	1,8
Matkamine	1,6	0,9
Käsipall	1,5	1,7
Üldfüüsiline treening	1,3	2,7
Kõndimine	1,1	2,2
Ronimine	0,9	0,2
Aeroobika	0,9	1,7
Rahvastepall	0,9	1,3
Karate	0,7	0,7
Ralli	0,7	1,1
Iluvõimlemine	0,5	0,3
Võimlemine	0,5	0,8
Lauatennis	0,5	0,6
Sõudmine	0,5	0,9
Motokross	0,5	0,4
Male	0,5	0,0
Pesapall	0,3	2,0
Squash	0,3	0,1
Riistvõimlemine	0,3	0,1
Akrobaatika	0,3	0,3
Judo	0,3	0,5

Kabe	0,3	0,0
Purjetamine	0,3	0,3
Jäähoki	0,3	0,0
Triatlon	0,3	0,3
Bowling	0,2	0,1
Piljard	0,2	0,2
Vehklemine	0,2	0,0
Maadlus	0,2	0,3
Võitluskunstimine	0,2	0,3
Vibulaskmine	0,2	0,2
Veepall	0,2	0,0
Kick-boxing	0,2	0,1
Rullsuusatamine	0,2	0,0
Golf	0,2	0,3
Uisutamine	0,2	0,3
Suusatamine	0,0	0,1
Jooga	0,0	0,3
Orienteerumine	0,0	0,3
Kanuuga sõitmine	0,0	0,2
Kart	0,0	0,1
Kelgutamine	0,0	0,1
Poks	0,0	0,6
Minigolf	0,0	0,1
Saalihoki	0,0	0,4
Aerutamine	0,0	0,8
Surf	0,0	0,3

Õpilaste poolt talvel harrastatavad spordialad (%)

Spordialad/ tegevused	Tallinna koolid	Teised koolid
Suusatamine	42,2	46,8
Uisutamine	21,9	20,0
Ujumine	19,4	17,0
Tantsimine	9,2	8,6
Jalgpall	8,3	8,8
Jooksmine	8,4	11,1
Korvpall	8,1	11,7
Kelgutamine	5,7	5,4
Jõusaali treening	5,7	5,9
Aeroobika	5,2	5,0
Tennis	5,1	2,1
Kergejõustik	4,7	5,6
Piljard	4,0	3,1
Võrkpall	3,0	4,6
Jalgrattaga sõitmine	2,8	1,4
Ratsutamine	2,8	2,0
Mäesuusatamine	2,2	1,5
Üldfüüsiline treening	2,1	2,9
Rulaga sõitmine	1,5	0,2
Jäähoki	1,5	2,0
Karate	1,3	1,0
Sulgpall	1,3	0,4
Lauatennis	0,9	1,1
Kõndimine	0,9	1,1
Käsipall	0,8	1,4
Pallimängud	0,8	0,5
Rahvastepall	0,8	1,1
Ralli	0,8	1,7
Saalihoki	0,6	0,6
Bowling	0,6	0,2
Akrobaatika	0,6	0,4
Iluvõimlemine	0,6	0,3
Võimlemine	0,6	1,0
Vehklemine	0,3	0,0
Judo	0,3	0,3
Kick-boxing	0,3	0,1
Kabe	0,3	0,0
Poks	0,2	0,7

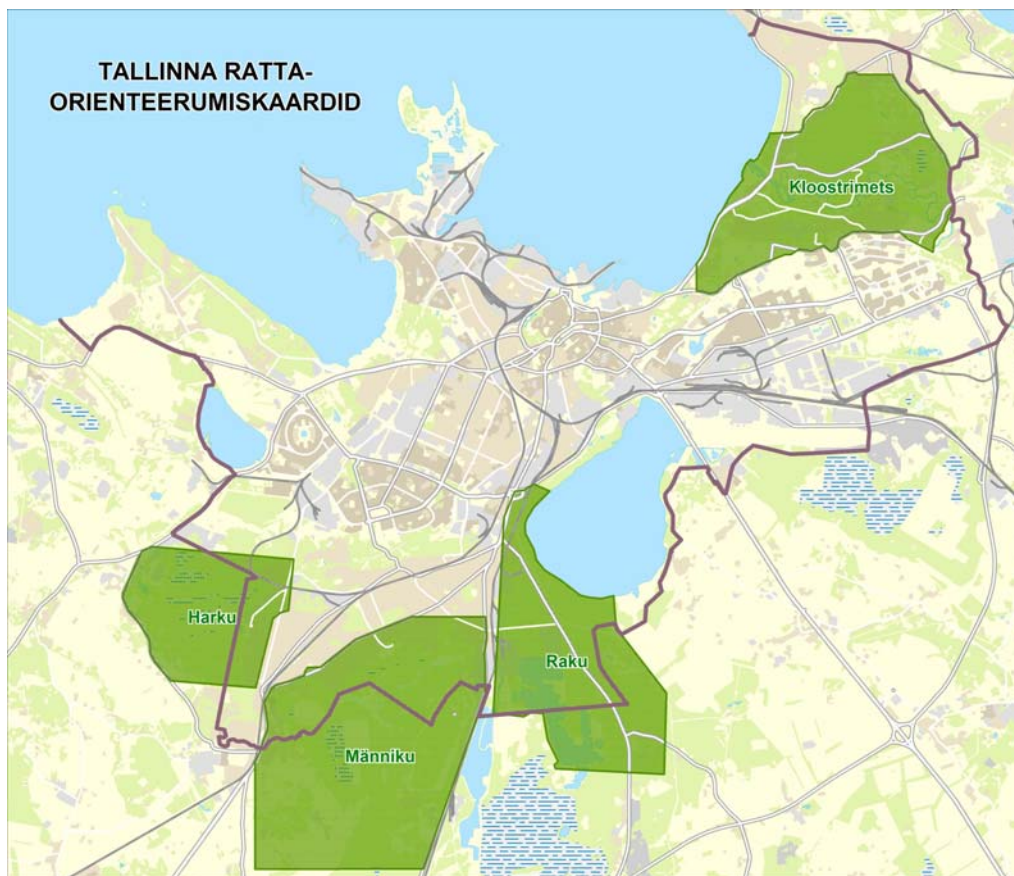
Võitluskunst	0,2	0,4
Jooga	0,2	0,3
Maadlus	0,2	0,5
Vibulaskmine	0,2	0,1
Suusahüpped	0,2	0,0
Vesiaeroobika	0,2	0,2
Kardisõit	0,2	0,1
Male	0,2	0,0
Purjetamine	0,2	0,0
Rulluisutamine	0,2	0,1
Squash	0,2	0,2
Riistvõimlemine	0,2	0,2
Sõudmine	0,0	0,2
Pesapall	0,0	0,2
Motokross	0,0	0,2
Golf	0,0	0,1
Aerutamine	0,0	0,1

Tallinna orienteerumiskaardid

Nimi	Nr	Tyyp	Http
Pirita	2003006	OJ	http://www.orienteerumine.ee/kaart/kaartshow.php?Kood=2003006
Pirita rand	2002022	OP	http://www.orienteerumine.ee/kaart/kaartshow.php?Kood=2002022
Botaanikaaed	2003055	OJ	http://www.orienteerumine.ee/kaart/kaartshow.php?Kood=2003055
Iru	0120	OJ	http://www.orienteerumine.ee/kaart/kaartshow.php?Kood=0120
Kakumäe	9219	OJ	http://www.orienteerumine.ee/kaart/kaartshow.php?Kood=9219
Äigrumäe	X	OJ	
Kloostrimets	2006013	OJ	http://www.orienteerumine.ee/kaart/kaartshow.php?Kood=2006013
Maarjamäe	2002047	OJ	http://www.orienteerumine.ee/kaart/kaartshow.php?Kood=2002047
Lauluväljak	2005024	SP	http://www.orienteerumine.ee/kaart/kaartshow.php?Kood=2005024
Kadriorg	0133	OJ	http://www.orienteerumine.ee/kaart/kaartshow.php?Kood=0133
Raku (Järve)	2002027	OJ	http://www.orienteerumine.ee/kaart/kaartshow.php?Kood=2002027
Ülemiste	2006010	OJ	http://www.orienteerumine.ee/kaart/kaartshow.php?Kood=2006010
Järve	2004011	OJ	http://www.orienteerumine.ee/kaart/kaartshow.php?Kood=2004011
Haabersti	2005057	OP	http://www.orienteerumine.ee/kaart/kaartshow.php?Kood=2005057
Õismäe raba	2004055	OJ	http://www.orienteerumine.ee/kaart/kaartshow.php?Kood=2004055
Rocca al Mare	2005029	SP	http://www.orienteerumine.ee/kaart/kaartshow.php?Kood=2005029
Veskimetsa	2003031	OJ	http://www.orienteerumine.ee/kaart/kaartshow.php?Kood=2003031
Lõwenruh park	2006006	SP	http://www.orienteerumine.ee/kaart/kaartshow.php?Kood=2006006
Merimetsa	9812	OP	http://www.orienteerumine.ee/kaart/kaartshow.php?Kood=9812
Nõmme (Mustamäe)	2002013	OJ	http://www.orienteerumine.ee/kaart/kaartshow.php?Kood=2002013
Harku	2003021	OJ	http://www.orienteerumine.ee/kaart/kaartshow.php?Kood=2003021
Astangu	2003033	OJ	http://www.orienteerumine.ee/kaart/kaartshow.php?Kood=2003033
Hiiu	2003011	OJ	http://www.orienteerumine.ee/kaart/kaartshow.php?Kood=2003011
Hiiu-Jannseni	2005012	OJ	http://www.orienteerumine.ee/kaart/kaartshow.php?Kood=2005012
Suur-Männiku	2005023	OJ	http://www.orienteerumine.ee/kaart/kaartshow.php?Kood=2005023
Männipark	0121	OJ	http://www.orienteerumine.ee/kaart/kaartshow.php?Kood=0121
Rahumäe Põhikool	9806	OP	http://www.orienteerumine.ee/kaart/kaartshow.php?Kood=9806
Pääsküla Põhikool	9805	OP	http://www.orienteerumine.ee/kaart/kaartshow.php?Kood=9805
Tondilood	9744	OP	http://www.orienteerumine.ee/kaart/kaartshow.php?Kood=9744
Tondi	X	OJ	http://osprint.ee/2006/kaardid/k/sprint08mp.jpg
Õismäe	9723	OP	http://www.orienteerumine.ee/kaart/kaartshow.php?Kood=9723
Toompea	9718	OP	http://www.orienteerumine.ee/kaart/kaartshow.php?Kood=9718
Soosepa	2005027	OP	http://www.orienteerumine.ee/kaart/kaartshow.php?Kood=2005027
Viimsi mõis	2006066	SP	http://www.orienteerumine.ee/kaart/kaartshow.php?Kood=2006066
Muuga	9139	OJ	http://www.orienteerumine.ee/kaart/kaartshow.php?Kood=9139
VIIMSI (sum)	X	OJ	Selle lehe all on 4-5 kaarti
Harkujärve	822	OJ	http://www.orienteerumine.ee/kaart/kaartshow.php?Kood=822
Tabasalu	9741	OJ	http://www.orienteerumine.ee/kaart/kaartshow.php?Kood=9741
Muraste	0031	OJ	http://www.orienteerumine.ee/kaart/kaartshow.php?Kood=0031
Vääna-Tugamanni (Vääna)	2003016	OJ	http://www.orienteerumine.ee/kaart/kaartshow.php?Kood=2003016
Alliku	8640	OJ	http://www.orienteerumine.ee/kaart/kaartshow.php?Kood=8640
Laagri	0150	OJ	http://www.orienteerumine.ee/kaart/kaartshow.php?Kood=0150
Saue	8829	OJ	http://www.orienteerumine.ee/kaart/kaartshow.php?Kood=8829
Kanamaa	802	OJ	http://www.orienteerumine.ee/kaart/kaartshow.php?Kood=802
Tutermäe	9022	OJ	http://www.orienteerumine.ee/kaart/kaartshow.php?Kood=9022
Rahula	9325	OJ	http://www.orienteerumine.ee/kaart/kaartshow.php?Kood=9325

Saku	9030	OJ	http://www.orienteerumine.ee/kaart/kaartshow.php?Kood=9030
Saustinõmme	2006007	OJ	http://www.orienteerumine.ee/kaart/kaartshow.php?Kood=2006007
Kallavere	8528	OJ	http://www.orienteerumine.ee/kaart/kaartshow.php?Kood=8528
Jõelähtme	2006028	OJ	http://www.orienteerumine.ee/kaart/kaartshow.php?Kood=2006028
Jüri	9126	OJ	http://www.orienteerumine.ee/kaart/kaartshow.php?Kood=9126
Patika	8941	OJ	http://www.orienteerumine.ee/kaart/kaartshow.php?Kood=8941
Kiili	9218-2	OJ	http://www.orienteerumine.ee/kaart/kaartshow.php?Kood=9218-2
Sõrve	8642	OJ	http://www.orienteerumine.ee/kaart/kaartshow.php?Kood=8642
Aegna	8905	OJ	http://www.orienteerumine.ee/kaart/kaartshow.php?Kood=8905
Rohuneeme	2004038	OJ	http://www.orienteerumine.ee/kaart/kaartshow.php?Kood=2004038
Haabneeme	9250	OJ	http://www.orienteerumine.ee/kaart/kaartshow.php?Kood=9250
Tammneeme	2005053	OJ	http://www.orienteerumine.ee/kaart/kaartshow.php?Kood=2005053
Randvere	2003	OJ	http://www.orienteerumine.ee/kaart/kaartshow.php?Kood=2003010
Raku	2003008	RO	http://www.orienteerumine.ee/kaart/kaartshow.php?Kood=2003008
Järve	2005007	RO	http://www.orienteerumine.ee/kaart/kaartshow.php?Kood=2005007
Pirita	2003013	RO	http://www.orienteerumine.ee/kaart/kaartshow.php?Kood=2003013
Männiku	2003027	RO	http://www.orienteerumine.ee/kaart/kaartshow.php?Kood=2003027
Harku	2004026	RO	http://www.orienteerumine.ee/kaart/kaartshow.php?Kood=2004026
Nõmme	2004004	SO	http://www.orienteerumine.ee/kaart/kaartshow.php?Kood=2004004
Pirita	2005008	SO	http://www.orienteerumine.ee/kaart/kaartshow.php?Kood=2005008
Harku mõis	2005010	SO	http://www.orienteerumine.ee/kaart/kaartshow.php?Kood=2005010

Rattasõiduks ja orienteerumiseks sobivad alad

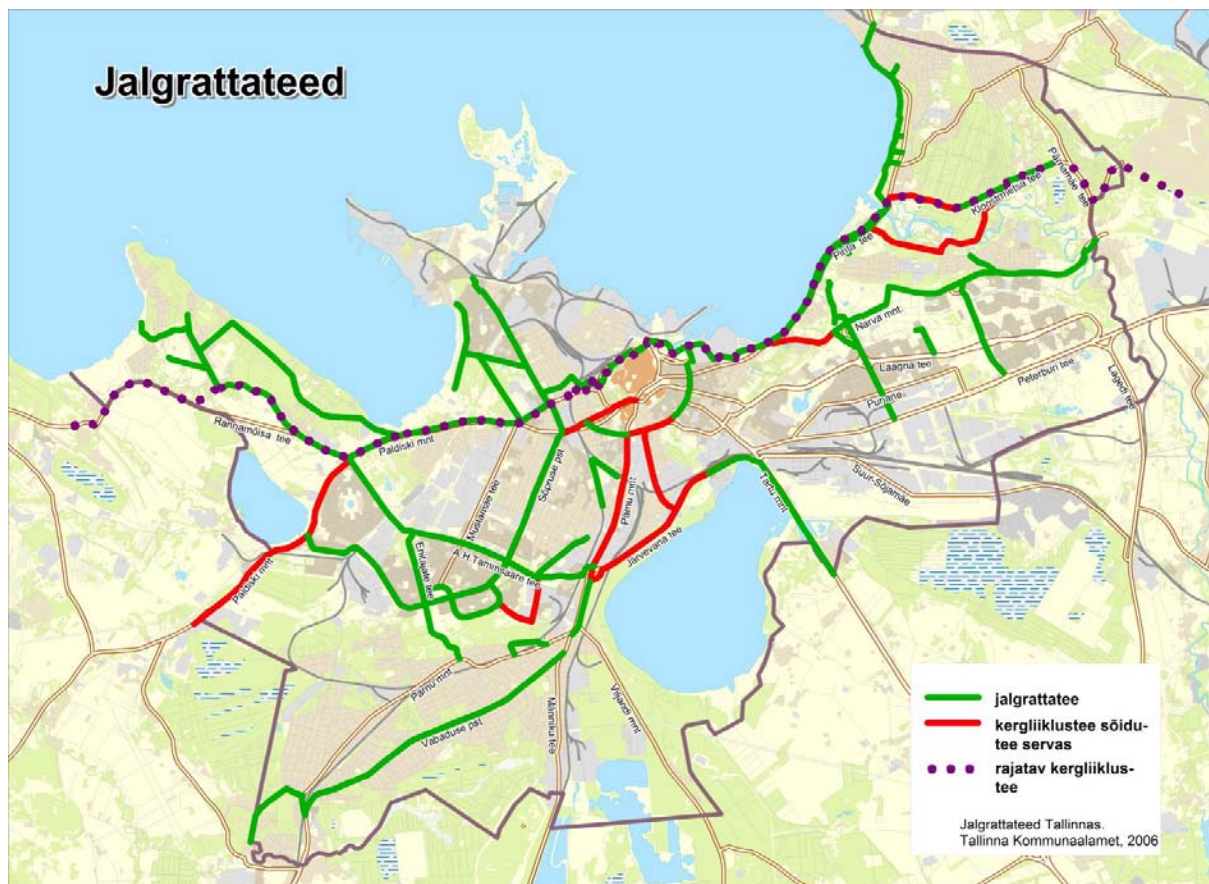


Maastike hinnangutabel

ID	Kaardi_nimi	Nr_EOL_registris	Sobivus	Tase	Väärtused	Ohud_Probleemid	Hinnang	Uuendamise _ vajadus
2	Pirita	8738, 8743, 8934, 9108, 9109, 9737, 2002018, 2003006,2005008	1	3	9	4,9	1	1
5	Pirita rand		2	4	5		2	2
7	Botaanikaaed		2	2	9	1,6	1	3
8	Iru	8807, 0120	1	3	9	1,2,4	2	2
12	Kakumäe	9219, 2995956	1	4	5	1,2,4	3	2
13	Äigrumäe		2	4	1,5	2,4	3	2
14	Kloostrimets	510, 809, 8107-2, 8207, 8313, 8638, 0011, 0116, 2006013	1	3	2,3,5	3,4,9	1	1
15	Maarjamäe		1	3	1,4	1,2	2	2
17	Lauluväljak	2005024	2	2	1,4,5	1,3	1	3
18	Kadriorg	0133, 2006041	2	3	9	1,3,4	1	2
20	Raku	512, 8649, 8725, 8929,, 9727, 0022,2002027,	1	3	3	3,4,9	2	1
21	Ülemiste	2004012, 2004012	1	2	1,3,4,5	1,4,6	1	3
22	Järve	8617, 9300-1, 2004011	1	3	9	4,9	1	1
23	Haabersti	2005057	2	4	3	2	3	2
25	Õismäe raba		1	4	2,3	2,4	2	2
26	Rocca al Mare	2005029	2	2	9	1,4,6	2	3
27	Veskimetsa	2003031	2	2	4	1,6	3	3
28	Löwenruh	2006006	3	5		2,4	3	2
29	Merimets	9812	1	3	2,3,4,5	1,2,4,7	2	2
30	Nõmme (Mustamäe)	8644, 8844, 9015, 9124 ,9605, 2002013	1	3	9	6,9	1	1

33	Harku (mets)	603, 821, 8227, 8519, 8625, 9058, 9140, 9525, 9602 ,2003021	1	3	9	4,9	1	1
34	Astangu		1	3	1,2,3,4	1,2,8,10	2	2
35	Hiiu	2003011, 2005012	1	3	9	1,2,4,9	1	1
36	Hiiu-Jannseni	2005012	2	4	4,5	4	2	2
37	Männiku	8505, 8610, 9320, 9813, 2004049, 2005023	1	3	9	1,2	1	1
39	Männipark		3	5	5	4	3	2
41	Rahumäe Põhikool	813, 8336, 9806	3	5		7	3	2
42	Pääsküla Põhikool		3	5		7	3	2
43	Tondilood	9744	3	5		2,7	3	2
44	Tondi	2006xxxx	2	3	3,4	1,2,8	2	2
45	Õismäe	9723, 2004055	3	5		7	3	2
46	Toompea	8710, 9718	2	1	9	2,4,6	2	3
47	Soosepa		2	4		4	3	2
48	Viimsi mõis		2	4	1,4	1,4	3	2
49	Muuga	9139	1	3		2,3,7	4	4
51	Harkujärve	822	1	3		1,2,7	4	4
52	Tabasalu	9741	1	3	1,5	1,2,7	3	4
53	Muraste	9631, 0031	1	3	1,3,4	1,2,4	2	2
54	Vääna- Tugamanni	807, 8420, 8943, 0151, 2003016	1	3	9	3,4	2	2
56	Alliku		1	3		7	4	4
57	Laagri	313, 8110, 0058, 0150	1	3	3,4	1,2,4,7	3	2
58	Saue	8001, 8829, 9009, 9043, 9722	1	3		1,2,7	4	4
59	Kanamaa	802	1	3		1,2,7	4	4
60	Tutermäe	9022	1	3	3,4	1,2,7,10	3	4
61	Rahula	9325	1	3	3	1,2,7,10	3	4
62	Saku	9030, 9103, 9855	1	3	2,3,4	1,2,7,10	2	2
63	Saustinõmme	2006007	1	3	2,3	2	2	2

64	Kallavere	8430, 8528	1	3	1,3,4	1,2,7,10	2	4
65	Jõelähtme	2005002, 2006028, 2006046	1	2	1,2,3	2,8	1	3
66	Jüri	9052, 9126	1	3		1,2,7	3	4
67	Patika	406,8406,8941	1	3	9	7,10	3	4
68	Kiili	9218.2	1	4		2,7	3	1
69	Sõrve	8642	1	3	2,3	1,2,7	2	1
70	Aegna	8841, 8905	1	2	9	4,5,7	1	3
71	Rohuneeme	9315, 2004038	1	3	9	1,2,4	2	2
72	Haabneeme	9250	1	3	2,3	2,4,10	2	2
73	Tammneeme	9011, 0115, 2005053	1	3	1,2,3	2,4,10	2	2
74	Randvere	8339, 8741, 9204, 2003010	1	3	2,3	2,4	2	2



Mustamäe asustus ja arenguala

